

In deze uitgave onder andere:

- Kwartierstaat Jan Hagenaar
- De mooiste etalages
- Van epidemie naar innovatie
- Een Hardinxveldse die bijna Surinaamse werd

Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam

# Mededelingenblad

# Inhoudsopgave

Voorwoord.....	01
Activiteiten en Mededelingen.....	02
PERCEEL A 2070 .....	06
GETIJDENBOEKEN .....	09
Genealogie .....	12
Kwartierstaat Jan Hagenaar .....	16
Boekennieuws .....	19
Etalages .....	20
Van epidemie naar innovatie .....	21
Waar zijn ze gebleven? .....	26
Een Hardinxveldse die bijna Surinaamse werd .....	35
ACHTER de KRANT .....	38
Recept.....	42
Schenken.....	43
Koperen Knop.....	44
Publicaties .....	45



Omslagfoto voorkant:  
Februari – Gebroeders Van Limburg



Omslagfoto achterkant:  
Drie Koningen detail – gebroeders Van Limburg

Inleveren kopij einddatum: 30 april 2025

## COLOFON

### Uitgever

Historische Vereniging  
Hardinxveld-Giessendam

### Foto's

Erika Hagenaar, Alie van Lopik, Ewoud Klop  
en meerderen die niet bekend zijn

### Eindredactie

A. van Lopik-de Jong

### Vormgeving, opmaak en druk

De Groot - grootsgedrukt.nl, Goudriaan

### Redactieleden

W.F. van de Bree-Ooms  
A. van Lopik-de Jong  
J.F. Monshouwer-van der Plas  
P. van Wijngaarden  
C.D. Zonnenberg

### Secretariaat

E-mail: info@hv-hardinxveld-giessendam.nl  
Secretariaat: wf@vandeBree.nl

*Het Mededelingenblad verschijnt twee keer per  
jaar en is gratis voor leden en zusterorganisaties.  
Losse verkoopprijs € 4,50*

### Genealogische werkgroep

Wim van den Heerik, Bas Huisman,  
Arie Verhoef, Jaap van Gelder

### Historisch Informatie Centrum

Peulenstraat 243 tel. 0184 - 632956  
(op zaterdagmorgen van 10-12 uur)



### Copyright

Overname van artikelen of gedeelten daarvan  
is toegestaan mits vermelding van de bron en  
toezending van een exemplaar.

### Lidmaatschap

De minimumcontributie bedraagt € 20,00 per jaar.

Bankrekening NL65 RABO 0325 0991 38 of  
NL68 INGB 0003 8796 69. Bij elke betaling s.v.p.  
duidelijk uw lidnummer vermelden en het  
bedrag dat u betaalt. Donaties zien wij  
graag tegemoet.

### BESTUUR

W.F. van de Bree-Ooms  
H.C. Strop  
A. van Lopik-de Jong  
R. Nederveen  
P. van Wijngaarden

Buitendams 77  
Stationsstraat 12  
Damstraat 1  
Binnendamseweg 37  
Spindermolen 20

3371 BB H'veld-G'dam  
3371 AX H'veld-G'dam  
3371 AC H'veld-G'dam  
3381 GA Giessenburg  
3371 RN H'veld-G'dam

0184 - 614563 secretaris  
06 - 11321773 algemeen/straatnamencommissie  
0184 - 612232 eindredacteur  
06 - 15684213 penningmeester  
06 - 12217969 vicevoorzitter

Er gebeurt veel bij de HV. Op 12 november werd de najaarslezing gehouden door Kees Tukker over zijn oom Jan Groen Tukker, 'de Voedselcommissaris' en op 20 november werd het boekje van Jaap van Gelder *Kraanwater* gepresenteerd. Het is nummer 51 in onze Historische Reeks. Een nieuwe uitgave voor 2025 staat al op stapel. De jaarlijkse publicatie kost ons veel, niet alleen financieel maar ook in tijd. En daar begint het te knellen, het chronisch tekort aan bestuursleden en vrijwilligers die inzetbaar zijn voor diverse taken wordt wel erg voelbaar. Gelukkig melden zich soms zomaar nieuwe vrijwilligers aan, zoals Leo Vogel. Hij houdt zich o.a. bezig met het scannen van de bij de HV aanwezige jaargangen van het kerkblad van de Hervormde Gemeente. Hij heeft dit overgenomen van Cor Timmer, die om gezondheidsredenen helaas hiermee moest stoppen.

In het voorwoord van het zomernummer vertelde ik al iets over plannen tot sanering van onze collectie. De afgelopen maanden is er hard aan gewerkt. Het Historisch Informatiecentrum barst uit zijn voegen en er moet echt iets gebeuren. Besloten is alle boeken en publicaties die niet direct verband houden met ons werkgebied te verwijderen uit de collectie, evenals de jaargangen van genealogische tijdschriften waarvan de inhoud integraal beschikbaar is op de website van het betreffende tijdschrift. De boeken zullen tegen aantrekkelijke prijzen worden aangeboden op diverse plaatselijke verkopingen, fairs etc.

Eerlijk gezegd voelt het niet altijd goed om een collectie te saneren die door anderen met veel zorg is opgebouwd. Maar helaas, ruimtegebrek dwingt ons er toe. Overigens vernamen we dat ook de zusterverenigingen in de regio hun collecties moeten saneren.

En dan moet het toch maar weer, de steeds terugkerende vraag naar nieuwe bestuursleden. Vier van onze vijf bestuursleden zijn de 70 ruim gepasseerd. We hoeven jullie niet voor te rekenen dat we over een paar jaar wegens vergevorderde leeftijd allemaal zijn afgetreden. En als er dan geen nieuwe bestuursleden zijn dan houdt het gewoon op, dan is er geen HV meer. Ik ga het niet mooier maken dan het is, bestuurslid van de HV is een pittige en soms intensieve baan, maar het is ook erg leuk en je leert veel mensen kennen. Trouwens eindredacteur van het Mededelingenblad is misschien wel leuker en deze functie raakt helaas vacant. Mevrouw Alie van Lopik-de Jong heeft besloten per 1 januari 2025 te stoppen als eindredacteur en als bestuurslid. Dit maakt de situatie alleen maar urgenter.

Een nieuwe voorzitter hoeft natuurlijk ook geen man te zijn. De meerderheid van onze bestuursleden bestaat al uit vrouwen en er kunnen er best nog een paar bij.

U kunt zich ook aanmelden als bezorger, ook onze bezorgers worden een dagje ouder. Zegt het voort, zegt het voort....

Over een paar jaar vieren we ons 50-jarig bestaan. We hopen dat er dan nog iets te vieren valt!

Voor nu, goede feestdagen en geniet van dit nummer, er is weer veel tijd en zorg aan besteed.

*Peter van Wijngaarden*  
Voorzitter

# Activiteiten en Mededelingen

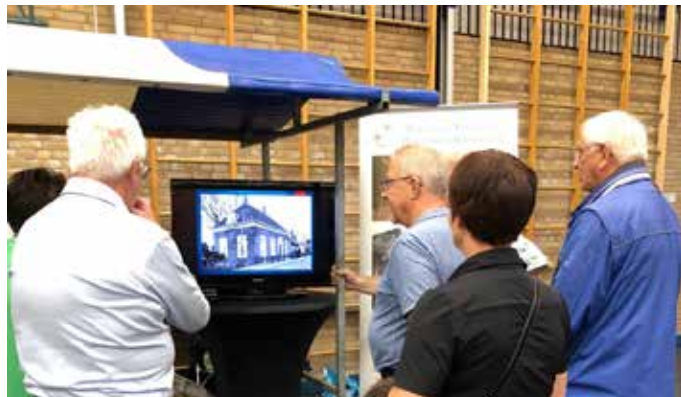
## Overhandiging film

Ter afsluiting van het nieuwbouwproject De Rokerij overhandigde Gert Romijn aan de directeur van Blokland Bouwpartners de film die hij tijdens het bouwproces heeft gemaakt.



## Ouderenbeurs

Op de ouderenbeurs van donderdag 3 oktober was ook de Historische Vereniging vertegenwoordigd en aan belangstelling ontbrak het bij de kraam niet.



## Wandelroute

Open Monumentendag werd dit jaar op 14 september georganiseerd en het thema was: *Routes, netwerken en verbinden*. Hoewel de commissie veel werk had verzet om een aantrekkelijke en interessante wandelroute samen te stellen viel de animo voor de wandeling tegen. Jaap van Gelder, vrijwilliger bij de Historische Vereniging gaf gastlessen op het Da Vinci College en de Calvijschool. De door de leerlingen vervaardigde tekeningen zijn op de Open Monumentendag getoond in het HIC. Hans Biemans is bestuurslid van de Commissie OMD, die deel uitmaakt van de Stichting Cultuur.



In 2025 vindt Open Monumentendag plaats op zaterdag 13 september en het thema is *Architectonisch erfgoed*.

## Afscheid

Dit is het laatste Mededelingenblad van mijn hand. Ik stop per 1 januari 2025 als eindredacteur en als bestuurslid van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam. Negen jaren heb ik met plezier het Mededelingenblad gemaakt. Van de serie *Waar zijn ze gebleven?* die ik op een



gegeven moment heb bedacht, heb ik heel erg genoten; het hernieuwde en soms heel bijzondere contact met oud-dorpsgenoten.

Mijn eerste werk was het samenstellen van het *Bakkersboek*, samen met Joop de Bruin en Janny van der Plas. In coronatijd heb ik het initiatief genomen om een boekje samen te stellen, publicatie 47: *75 jaar Vrijheid langs Merwede & Giessen*. Voornamelijk krantenartikelen uit *Rondom de Giessen*. Het idee van een Damontbijt en daarna het tweemaal mogen organiseren ervan samen met Servanda, was voor mij ook een hoogtepunt. En er was altijd veel correctiewerk, wel of niet in samenwerking met de redactiecommissie.

Dank aan de medewerkers van Drukkerij De Groot uit Goudriaan. Marjolein van Andel, de vormgeefster, heel hartelijk dank voor de plezierige samenwerking. Ook dank aan Annie Molenaar voor de begeleiding.

Ik heb nog genoeg te doen. Bestuurslid van Streektaal Alblasterwaard & Vijfheerenlanden, al staat dit op een laag pitje. Vrijwilliger bij de Zonnebloem en secretaris en bestuurslid van Inner Wheel Gorinchem. En dan nog mijn vele hobby's. Vervelen zal ik mij nooit. *Alie van Lopik-de Jong*



*Spreker de heer Kees Tukker*

## Najaarslezing

Dinsdagavond 12 november werd in zalencentrum 't Hart te Boven-Hardinxveld de najaarslezing gehouden. Spreker was Kees Tukker, auteur van het boek 'De Voedselcommissaris'.

In 2020 was Kees Tukker al gevraagd onze voorjaarslezing te komen houden. Dat paste toen mooi in het kader van de vieringen rond het thema '75 jaar vrijheid' in ons dorp, maar toen gooide corona roet in het eten. Toen we dit jaar een spreker zochten voor onze najaarslezing, met in ons achterhoofd de aanstaande viering van '80 jaar vrijheid' in 2025 kwam Kees Tukker weer in beeld.

Gelukkig was hij bereid af te reizen naar Hardinxveld-Giessendam om ons het verhaal te vertellen over zijn oom, de voedselcommissaris.

Ruim 70 aanwezigen luisterden met veel aandacht naar de geschiedenis van Jan Groen Tukker, de voedselcommissaris. Hoewel de powerpointondersteuning niet geheel naar wens verliep, deed dit volstrekt geen afbreuk aan het boeiende verhaal van de spreker. Onderzoeksjournalist Kees Tukker onderzocht de voedselvoorziening in Nederland in de Tweede Wereldoorlog aan de hand van een zoektocht naar zijn oudoom Jan Groen Tukker. Omdat deze man in de oorlog 'onder de Duitsers' had doorgewerkt, kleefde er een smet aan hem. Niettemin reed hij na de oorlog in een Mercedes-met chauffeur en woonde in de prachtige villa De Gave Gulden aan de Giessen. Deze zaken intrigeerden Kees Tukker. Was Jan Groen Tukker 'goed' geweest, of 'fout' of iets er tussenin?



*Links de spreker de heer Kees Tukker en rechts Peter van Wijngaarden voorzitter van de Historische Vereniging*

Kees Tukker vertelde over zijn onderzoek naar zijn toch wat excentrieke oom over wie een dik dossier aanwezig is in het archief van de Bijzondere Rechtspleging. Naarmate zijn onderzoek vorderde, ontdekte hij steeds meer dat Jan Groen Tukker zijn functie als voedselcommissaris had gebruikt om tienduizenden onderduikers van voedsel te voorzien. Vóór de Tweede Wereldoorlog had hij zich al intensief beziggehouden met de organisatie van de voedselvoorziening in Nederland en tijdens de oorlog heeft dat zijn vruchten afgeworpen. Helaas werd hij na de oorlog aangeklaagd wegens collaboratie met de Duitse overheid. Mede dankzij de honderden positieve getuigenissen over zijn werk in de oorlog werd hij vrijgesproken van hetgeen hem ten laste werd gelegd. Na de oorlog ging hij onverstoorbaar verder met zijn werk, maar het had hem diep geraakt. De aanwezigen raakten onder de indruk van alles wat deze 'onkreukbare ambtenaar' had gepresteerd voor de voedselvoorziening in ons land. Jan Groen Tukker werd door zijn neef Kees Tukker op waardige wijze herdacht en ontrukkt aan de vergetelheid. Hij verdient het!

Het boek 'De Voedselcommissaris' (Ambo/Anthos 2018) geschreven door Kees Tukker is alleen nog via tweedehands boekwinkels verkrijgbaar.

*Peter van Wijngaarden*

## Presentatie Kraanwater, publicatie 51 in de Historische Reeks



*Erik van Noordenne, directeur van Bouw-Infra Mensen*

Op woensdagmiddag 20 november 2024 werd in de kantine van de bouwcampus van Bouwmensen & Da Vinci College in Hardinxveld-Giessendam *Kraanwater* gepresenteerd. De 51<sup>ste</sup> publicatie van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam in de Historische Reeks, geschreven door Jaap van Gelder. De heer Erik van Noordenne, directeur van Bouw-Infra Mensen, verwelkomde de aanwezigen en vertelde over het leerbedrijf en de betrokkenheid van de medewerkers in zowel het bedrijf als hun taak als vrijwilliger in de maatschappij. Daarna nam de voorzitter van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam het woord en maakte duidelijk dat, hoewel schoon kraanwater voor ons zo gewoon is en we er niet veel over nadenken, veel meer aandacht verdient dan nu het geval is. Aandacht, die de schrijver van het boekje *Kraanwater* Jaap van Gelder in zijn boekje ons geeft door heel de geschiedenis te vertellen van het ontstaan van schoon leidingwater in Giessendam en Hardinxveld. In zijn boekje, zo vertelde de schrijver daarna zelf, heeft hij gekeken hoe groot de inzet is geweest om te komen tot een goed kraanwaternetwerk en vooral ook hoe de gewone man ernaar keek. Hoe veelal vooraanstaanden in de dorpsgemeenschap hun nek uitstaken om niet uit winstbejag

maar vanuit gezondheidsoogpunt te komen tot schoon drinkwater, waarmee ziektes zoals cholera konden worden voorkomen.

Daarna was het tijd om drie exemplaren uit te reiken: Het eerste exemplaar was voor Burgemeester Dirk Heijkoop, wiens vroege voorgangers met veel passie en inzet hadden gewerkt aan het tot stand komen van dit waterleidingnetwerk voor hun burgers.

Het tweede exemplaar was voor de heer Arjan Driesprong, directeur-bestuurder van drinkwaterbedrijf Oasen, de huidige leverancier van het kraanwater in onze dorpen, die ons vertelde dat er nog steeds grote inzet nodig is om het drinkwater schoon te houden, maar nu gaat het om Pfas, medicijnresten etc. Ook het besparen van schoon kraanwater door de burgers was, is en blijft een belangrijk aandachtsgebied.

Het derde boekje werd uitgereikt aan Wim van Dijk, hij is nu eigenaar van de watertoren van Hardinxveld. Hij gaf aan dat het als het aan hem ligt de watertoren er over 100 jaar nog net zo bij zal staan als nu, en zoals Jaap van Gelder het verwoordde: *'dat iedere inwoner kan zeggen: dat is onze watertoren'*.



*Burgemeester Heijkoop en Jaap van Gelder*



*Links burgemeester Heijkoop die het eerste exemplaar van *Kraanwater* krijgt uitgereikt van schrijver Jaap van Gelder rechts.*



*Het tweede exemplaar is voor Arjan Driesprong rechts, bestuurder van Oasen*



*Het derde exemplaar is voor Wim van Dijk, de huidige eigenaar van de watertoren*

Jaap van Gelder, is geboren en getogen in Hardinxveld-Giessendam. Hij is docent technisch tekenen bij Bouwmensen, waar de boekpresentatie plaatsvond. Daarnaast is hij actief binnen de Hervormde Gemeente Neder-Hardinxveld en Giessendam en vrijwilliger bij de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.



Een cadeaubon voor Jaap van Gelder van de voorzitter van de Historische Vereniging voor het vele werk dat Jaap heeft verzet

Alle leden van de Historische Vereniging hebben het boekje *Kraanwater* thuis ontvangen. Voor niet-leden is het te koop voor € 15,00 bij het Historisch Informatie Centrum, Peulenstaat 243.



Bestuurder van Oasen Arjan Driesprong, Wim van Dijk, Jaap van Gelder, burgemeester Heijkoop

## VAN DE PENNINGMEESTER

Ronald Nederveen

Enige tijd geleden zijn we overgegaan op een administratiesysteem, waardoor het gemakkelijker is om zowel de ledenadministratie, als de financiële administratie in één systeem te verwerken. Hierdoor is het mogelijk om de financiële administratie van zowel de vereniging als ook die van de vrienden van de HD1 naast elkaar in één systeem te verwerken en jaarlijks een financiële verantwoording te maken.

### Automatische incasso

Al enkele jaren zijn we als bestuur aan het nadenken of automatische incasso van de contributie tot de mogelijkheid behoort. Of gaan we meer kijken naar moderne manieren van incasseren van de contributie door bijvoorbeeld een QR-code? We hebben de voor- en nadelen hiervan op een rijtje gezet.

### Incasso

**Voordeel:** Het voordeel van automatische incasso is, dat als we een incasso-opdracht naar de bank sturen van de leden die hiervoor toestemming hebben gegeven, het bedrag direct wordt afgeschreven en op onze rekening staat.

**Nadelen:** Er zijn twee nadelen verbonden aan automatische incasso:

- 1: Van ieder lid dat hieraan wil meewerken moeten we een administratie gaan bijhouden met een schriftelijk akkoord en evt. aanvullingen daarop. Aan het heen en weer zenden hiervan zijn weer de nodige tijd en kosten verbonden. Ook zitten we als bestuur niet te wachten op een aparte incasso-administratie.
- 2: Met een incasso verwachten we ook minder giften,

wat van invloed is op de begroting. Gemiddeld 20%-25% van onze leden maakt iets extra's over op het moment dat ze de contributie betalen.

### QR-code

**Voordeel:** Het voordeel van het gebruik van de QR-code is dat men deze alleen hoeft te scannen en het bedrag aanpasbaar is, dus dat degenen die graag wat meer willen overmaken dit ook kunnen doen.

**Nadeel:** Nog niet iedereen kan of wil gebruik maken van de QR-code, maar voor hen blijft de mogelijkheid tot de huidige methode ongewijzigd.

### Besluit:

Het bestuur heeft, afwegende alle voor- en nadelen, besloten om niet over te gaan op automatische incasso. Volgend jaar wordt op de brief met het verzoek tot het betalen van de contributie als extra mogelijkheid ook een QR-code geplaatst voor wie deze wijze van betaling prettig vindt.

### 21% op Boeken

Onze nieuwe regering heeft besloten om de BTW op boeken te verhogen naar 21 % in plaats van de huidige 9%. Dit is jammer, maar waarschijnlijk pas per 1 januari 2026. Als bestuur zullen we er alles aan doen om te voorkomen dat dit uiteindelijk weer tot een contributieverhoging zal leiden.

### ANBI-status

Tot slot: de ANBI-status is eindelijk een feit. Vanaf 1 januari 2024 is het mogelijk om alle schenkingen en giften aan onze Historische Vereniging op te geven aan de belastingdienst. Alle info over de ANBI status zoals RSIN-nummer etc. zijn te vinden op de website en op het overzicht van de belastingdienst.

Ronald Nederveen

In het vorige Mededelingenblad liet ik u zien aan de hand van de vele nummerwijzigingen van Giessendam hoeveel nummers sommige panden hebben gehad. Omdat we van de in dat artikel genoemde percelen ook de geschiedenis van deze panden hebben uitgezocht, wordt de historie in dit en de komende Mededelingenbladen verder behandeld.

Op genoemd perceel stonden bij het begin van de kadastrale opmetingen twee panden. Het pand aan de rechtsbovenzijde, dus aan de oostkant van dit perceel, kennen de meesten van ons nog wel als het winkelpand van de familie Sluimer, waar men schoenen kon kopen voor de hele familie. Dit pand staat echter niet op de allereerste kadastrale kaart. In 1832 staat er een huis, een houten schuur en een erf, welke alle eigendom zijn van Gijsbert de Hoog. We zien dit terug op de kaart met nr. 2070. Linksonder zien we de woning en rechtsboven zien we zijn schuur.



### Een kerkscheuring

In 1835 vindt er een kerkscheuring plaats binnen de Hervormde Kerk. Ds. De Cock in Ulrum en Ds. Scholte te Doeveren / Genderen zijn de eerste predikanten die de Hervormde Kerk verlaten en overal in het land ziet men groepen gelovigen die zich afscheiden van de bestaande kerk.

Ook in Giessendam - Neder-Hardinxveld zien we dit gebeuren. Een groep van ca. 90 gezinnen verlaat de Hervormde Kerk. En hoewel er onderling ook diverse verschillen bestaan, vindt een grote groep elkaar onder leiding van Dirk Verheij uit Hardinxveld. Samen vormen ze de Nieuwe Afgescheiden Gemeente.

In eerste instantie komt men op verschillende locaties bij elkaar. Dit was in de praktijk wel een probleem omdat het volgens de wet niet was toegestaan om met meer dan 20 mensen bij elkaar te komen. Toch ging men door met deze bijeenkomsten en diverse keren was de weg naar de rechtbank nodig, omdat de voornoemde wet was overtreden. Voor die tijd waren het flinke geldstraffen. Er werden flinke boetes opgelegd. Diverse keren wordt geprobeerd via de Koninklijke Weg vrijheid van Godsdienst te bewerkstelligen, maar lange tijd verandert er weinig.

Op 21 mei 1841 komt dan eindelijk de zo langverwachte vrijheid

om een eigen kerkelijke gemeente te stichten. De wens volgt dan om een eigen kerkgebouw te bouwen. Hiervoor gaat men op zoek naar een geschikt stuk grond. Eén van de leden van deze afgescheiden gemeente is de eerdergenoemde Gijsbert de Hoog, eigenaar van perceel A2070. In overleg met hem wordt besloten om de schuur van Gijsbert de Hoog te kopen en het perceel kadastraal op te splitsen. Zo verkrijgt de Afgescheiden Gemeente het perceel 2070 A waar de schuur op staat. Het perceel met de woning wordt een zelfstandig perceel en blijft eigendom van Gijsbert de Hoog: Perceel 2070 B.

\* 's GRAVENHAGE, 21 Mei. Men verneemt dat door Z. M. verlof is verleend tot het oprigten eener Christelijk Afgescheiden gemeente te Giessendam en Neder-Hardinxveld.

### Perceel 2070 A

De schuur breekt men af. Op dit perceel bouwt de gemeente in zeer korte tijd haar nieuwe kerkgebouw voor de zondagse samenkomsten. Eind mei 1841 werd besloten om te gaan bouwen en een half jaar na het nemen van het besluit was het kerkgebouw een feit en werd het op 28 november van datzelfde jaar al in gebruik genomen.

In 1858 was er opnieuw een punt waarin de Afgescheiden Gemeente winst behaalde als het gaat om de vrijheid van godsdienst en het onderwijzen hierin aan 'de kinderen der gemeente'. De overheid gaf goedkeuring om zelf scholen op te richten. Uiteraard geheel op eigen kosten. Dit werd binnen de kerkenraad snel opgepakt en zo ontstond het plan om ook in Giessendam een Christelijke School op te richten, waar men les kon geven aan de eigen kinderen. De kinderen hoefden dan niet meer naar de scholen die door de overheid werden aangestuurd en gefinancierd. Zo kon men zelf bepalen hoe men de kinderen wilde onderwijzen. Tegelijkertijd groeide de gemeente steeds verder en werd ook het huidige kerkgebouw te klein. De wens om een nieuw kerkgebouw te realiseren wordt dan steeds groter. Men besluit uiteindelijk om op perceel A2066 een nieuw kerkgebouw te bouwen. Het oude kerkgebouw werd vervolgens omgebouwd tot schoolgebouw en heeft daarna 16 jaar als schoolgebouw dienstgedaan.

Rond 1874 was het gebouw niet langer geschikt om te dienen als school, en wordt er een nieuw schoolgebouw geplaatst aan een stoep gelegen iets verder richting de Dam. Het gebouw wordt verkocht aan Arie Amersfoort en tot woonhuis verbouwd. Tot 1890 vinden we in de woningkaarten telkens maar één gezin die het pand bewoonde. Omstreeks 1890 wordt het pand blijkbaar opgesplitst in twee woningen.

jaar	huisnr	bewoner	bestemming
1834	A2070 (1)	G. de Hoog	Schuur
1841			Kerkgebouw Afgescheiden Gemeente
1860			Schoolgebouw
1874	B148	A. Amersfoort	woonhuis
1882	B177	J. Roest	woonhuis
1885	B177	J. Wilschut	woonhuis
1890	B194	G. Stuij-Bongen	woonhuis voor of achter ?
1893	B194	L. Kool	woonhuis voor of achter ?
1898	B194/B233	C. van den Berg	woonhuis voor of achter ?
1899	B194/B233	N.W. van Duren	woonhuis voor of achter ?
1910	B233/B255/B267	J.W. Göbell	woonhuis voor
1910	B233/B255/B268	K. Uittenboogaard	woonhuis achter
1926	B267	P. Bongen	woonhuis voor
1931	B268	G. van der Plas	woonhuis achter
1949	B217	A. Vlot	winkel en woonhuis
1962	37 / 37a	L. Sluimer	winkel en woonhuis

Eén woning aan de straat en een tweede aan de achterzijde van het pand. Vanaf 1890 wonen er namelijk twee gezinnen: Geertruij Stuij-Bongen en Leendert Kool.

In de gemeentelijke administratie staan in 1910 zowel J.W. Göbell als K. Uittenboogaard te boek als bewoner van het pand. Pas in 1920 zien we wie er in welk gedeelte woonde: het voorste gedeelte had toen nl. huisnummer B267 en werd bewoond door J.W. Göbell. De woning achter kreeg huisnummer B268, waar K. Uittenboogaard woonde.

In 1940 kreeg het weer één nummer en was het pand eigendom van A. Vlot, die achter woonde en aan de voorzijde zijn schoenenzaak had.



*De voorgevel met etalage van Vlot's schoenenhandel*

De winkel wordt later overgenomen door hun dochter Truus, die samen met haar man Luc Sluimer het pand verder moderniseerde, zodat aan de voorzijde niet meer te zien was welke functie het pand ooit had.



*Op deze foto zien we Adriaan Vlot en zijn vrouw Aantje Vlot- Boom. In het midden dochter Truus die later met haar man Lucas Sluimer in het pand woonde en de schoenwinkel voortzette. De kerkraden nog duidelijk terug in de zij- en achterkant van het pand.*



*De voorgevel van het pand is geheel witgeverfd/gepleisterd. Op deze manier was het mogelijk om de contouren van de oude dichtgemetselde kerkraden weg te werken. Het pand zoals velen dat nog herinneren: Sluimer schoenen, een begrip in Giessendam.*

## Perceel 2070 B

In 1841 vindt de perceel-splitsing van het kadastrale nummer A2070 plaats om op het gedeelte aan de oostzijde een kerk te bouwen voor de afgescheiden gemeente (zie: vorig Mededelingenblad). Het westelijke deel van het perceel A2070 is de woning van Gijsbert de Hoog en gaat als zelfstandig perceel verder. Op de Kadasterkaart zien we dat het pand aan de achterzijde diverse hoeken kent, waardoor het mogelijk was om de naastgelegen kerk te bouwen. Deze hoeken zien we ook terug op de foto.



Door de bouw van het kerkgebouw op het perceel naast het woonhuis, blijft er een heel klein stukje grond over achter de woning. Gezien het aantal bewoners dat we hebben gevonden in de administratie van de gemeente Giessendam, ontstaat de indruk dat het een leuke 'starterswoning' is geworden. Vele gezinnen woonden hier voor één of twee jaar en daarna kwamen er weer nieuwe bewoners.

A2070 west				
bestemming	bewoner	ingeschreven vanaf	huisnummer	wijziging huisnr in
Huis, schuur en Erf	Gijsbert de Hoog	1832	A2070/west	1832
Huis	A. Amersfoort	1841		
	M. Westerhout	1869	B149	1869
	A. Korevaar	1874	B149	
	J. van der Plas	1875	B149	
	T. Verwoerd	1876	B149	
	G. de Koning	1878	B149	
	A. Vonk	1879	B149	
			B178	1880
	M. de Jong-Slingerland	1890	B178	
			B195	1890
	W. Bos	1891	B195	
			B234	ca 1905
			B256	ca 1915
		B269	ca 1925	
		B219	ca 1940	
A.W. Smit	1951	B219		
		Buitendams 39	ca 1960	
T. Hoftijzer	1961	Buitendams 39		
Tuin		1963		

Al vrij snel daarna besluit hij om de kleine woning achter de werkplaats, die hij van Teunis Bos heeft gekocht, uit te breiden en daarin te trekken met zijn gezin. In 1963 breekt Teunis Hoftijzer dit pand aan de dijk af en richt het in als bloementuin. Wel maakt hij een bredere toegang tot de zijdeur naar zijn werkplaats, zodat de fietsen gemakkelijker naar binnen konden. En in die staat is het gebleven tot het moment van afbraak van alle panden ten behoeve van De Nieuwe Dam.



Voor de deur bij het woonhuis: v.l.n.r. Jan van Noordennen, olieboer, koster en begrafenisondernemer. In de deuropening Teunis Bos, Piets, Mien en Jaantje Bos.



Rechts van de man met het kind: het pand op perceel A2070(2). Het pand met het kozijn in de dijk zal worden vervangen door de fietswinkel van Hoftijzer.

In 1891 komt de woning in handen van Willem Bos. Zijn zoon Teunis Bos kocht het perceel ernaast. Ook na het overlijden van Willem Bos in 1932 blijft zijn weduwe Willemijntje Bos - van Peet naast haar zoon wonen. Na haar overlijden in 1948, wordt het pand aangekocht door haar neef Teunis Hoftijzer, die het tijdelijk verhuurt aan Dries Smit totdat Hoftijzer na zijn huwelijksdag in 1961 zelf de woning betreft.



Een foto van de situatie rond 1960. Het huisje met het raamkozijn op dijkniveau is inmiddels vervangen door het pand met de gebroken kap waar, zoals op de foto te zien is, de rijwielwinkel is gevestigd. Buitendams 39 staat er hier nog links van, wordt snel na het nemen van deze foto afgebroken.

## Toen boeken nog met de hand geschreven werden

*Alie van Lopik-de Jong*

**Eind juni bezocht ik een heel interessant symposium in Zutphen over de sociaaleconomische netwerken rond middeleeuwse boeken en de diverse productiemethoden ervan in die tijd. Het thema was: Het onmisbare boek – Handschriften en druk in de Late Middeleeuwen.**

De Zutphense wethouder van cultuur Sjoerd Wannet opende het symposium. Hij was zeer enthousiast over zijn stad en zei: *“Wij staan hier op de schouders van de middeleeuwen. Het nieuw te bouwen Gelders Historisch Museum moet in onze stad komen. Er wonen in deze stad allemaal mensen die cultuurliefhebber zijn. Geen tekorten aan vrijwilligers, het tegendeel: wachtlijsten”.*

Deze dag werd gehouden in de prachtige Walburgiskerk van Zutphen. Een heel bijzondere kerk alleen al door haar unieke bibliotheek De Librije. Dit is een kettingbibliotheek uit 1561 waarvan er nog maar enkele in Europa bestaan. De boeken, die in de middeleeuwen bedoeld waren als naslagwerk, zijn vastgeketend ter voorkoming van diefstal. Met de opkomst van de universiteiten ontstonden deze bibliotheken in de 16<sup>e</sup> eeuw in Nederland, maar in andere landen al in de 14<sup>e</sup> eeuw. Het waren dure boeken die door de meeste particulieren niet zelf aangeschaft konden worden. Er bestaan niet veel meer van deze bibliotheken in originele staat. Er zijn er drie die nog origineel zijn in Europa: een in Cesena in Italië, een in Hereford in het Verenigd Koninkrijk en de kettingbibliotheek in de Walburgiskerk in Zutphen.

## Lezingen

De lezingen waren die dag verdeeld in drie blokken: Gekoesterd bezit – Productie voor eigen gebruik of markt – Wegwijs door tekst en beeld. Er werden meerdere lezingen gehouden. Die voor mij eruit sprongen waren:

- Dr. Anna Dlabacova van de Universiteit Leiden *Geregeld gebed: de vele levens van het getijdenboek van Geert Grote*
- Dr. Suzan Folkerts van de Athenaeumbibliotheek in Deventer *Uitwisseling van handschriften in de middeleeuwen in de IJsselstreek, in het bijzonder tussen Deventer, Diepenveen en Zutphen.*
- Dr. Hanneke van Asperen van de Radboud *Het boek als bewaarplaats en de insigne als markerings.*

## Musea

Tijdens dit studieweekend toonde het regionaal archief van Zutphen interessante archiefstukken uit

diverse vrouwenconventen en Musea Zutphen organiseerde een tentoonstelling over lezen en schrijven in de stad, met aandacht voor de middeleeuwen. Natuurlijk was in de Walburgiskerk de Librije geopend en konden de kettingboeken bewonderd worden.



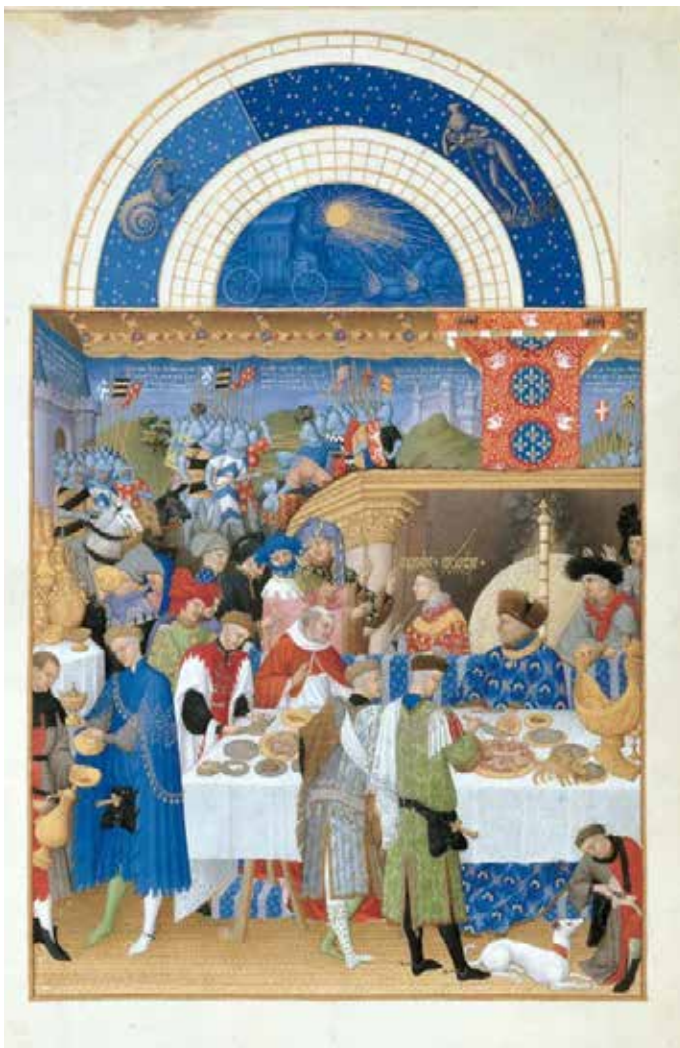
In de middeleeuwen schreef men boeken nog met de hand. Dit gebeurde veelal door monniken. De beginletters waren dikwijls kunstwerkjes op zich. Ze gebruikten veel rode verfstof 'minium' of menie. Zo ontstond de naam miniatuur. Die versieringen groeiden uit tot kleine schilderijtjes. Later werd het hele handschrift miniatuur genoemd.

De boeken die de monniken schreven waren meestal religieuze boeken, waaronder de gebedenboeken of getijdenboeken.

In de middeleeuwen was het namelijk de gewoonte zaak van de wereld om iedere dag op vaste tijden te bidden, de zogenaamde getijden. Bij dat bidden gebruikten mensen vaak een boek, het getijdenboek. Hoe mooier het getijdenboek verluchtigd was hoe duurder. Er werd dan ook gepronkt met het persoonlijke gebedenboek. Men toonde hiermee hoe rijk men was.

Zo'n getijdenboek stond vol gebeden en Bijbellezingen, bedoeld om door leken (niet-geestelijken) gebruikt te worden op min of meer vaste momenten van de dag. Zeven tot acht keer per dag bad men als men de tijd daarvoor had. Voor kloosterlingen het gewone dagelijkse ritme: Lauden ('s nachts 3 uur), Priem (6 uur 's ochtends), Terts (9 uur 's ochtends), Sext (op de middag), Noen (15 uur 's middags), Vesper (avond), Completen (voor het slapengaan), Metten (middernacht). Voor mensen die moesten werken was dat ritme van acht keer daags bidden niet met hun dagelijkse activiteiten te verenigen. Met behulp van getijdenboekjes kon de leek op vastgestelde momenten een gebed opzeggen. Op die manier imiteerden de leken de kloosterlingen die dagelijks de tijd namen om hun gebeden te doen, gebeden die het ritme van het leven in het klooster bepaalden.

Een mooi voorbeeld van een kunstig verluchtigd getijdenboek is *Les très riches heures de Berry*, gemaakt tussen 1412 en 1416 door de Nijmeegse gebroeders Van Limburg. Dit boek bevat onder andere twaalf prachtige miniaturen met scènes uit de middeleeuwen.



*Les très riches heures de Berry* van Gebroeders Van Limburg

In de 15<sup>e</sup> eeuw was zoveel vraag naar boeken dat er slecht perkament gebruikt werd. Dit leidde uiteindelijk tot de boekdrukkunst. Een vroeg Nederlands handschrift wordt bewaard in de Atheneumbibliotheek van Deventer. In 1477 kwam het eerste boek uit in het Nederlands gedrukt: de Delftse Bijbel. Bij de eerste 'overgangshandschriften' zijn de teksten nog handgeschreven maar is de afbeelding al een houtdruk. 1480 is een belangrijk jaar, dan komen de eerste drukwerken. In de 16<sup>e</sup> eeuw gaan Franse drukkers Nederlandse getijdenboeken drukken. Vooral in Parijs was heel veel mogelijk. Want de bestseller van de middeleeuwen was het getijdenboek. Eerst in het Latijn, vandaar de vele afbeeldingen ter verduidelijking voor de mensen die deze taal niet beheersten. In de Noordelijke Nederlanden onder invloed van Geert Grote kwamen de getijdenboeken als snel in de volkstaal.

Bij de meeste mensen was dit het enige boek in huis. Het stelde mensen in staat om de gebedsuren aan te houden. De bekendste handschriften die bewaard gebleven zijn uit de periode 1450 – 1580 zijn die van Geert Grote, een Nederlands theoloog (1340-1384). Hij was de grondlegger van de Moderne Devotie (een religieuze beweging die het eigen geweten belangrijker achtte dan de leer van de kerk) '*Zusters en Broeders des Gemeenen Levens en de Congregatie van Windesheim*'.

Geert Grote stierf op 43-jarige leeftijd aan de pest, na een bezoek aan een besmette vriend. Het leven van Geert Grote was heel bijzonder. Interessant om het eens te lezen. Getijdenboeken waren gebruiksbouken. Men las ze niet van voor naar achter, maar men selecteerde passages en gebeden die belangrijk waren, dikwijls Mariagetijden en boetepsalmen. Er werd zo een persoonlijk boek van gemaakt met aantekeningen en ingenaaide insignes.



Persoonlijke insignes



Pagina uit een Bijbel waar men de insignes verwijderd heeft

## De insignes

De insignes had men dikwijls gekregen als men op bedevaart was gegaan. Men kreeg dan een soort 'medaille'. Men naaide die later in het gebedenboek op een plaats die men snel terug wilde vinden of waar men een gebed had staan dat men regelmatig bad of een Bijbelgedeelte dat men graag las en herlas. In die tijd waren de boeken nog niet van paginanummers voorzien of van een inhoudsopgave. Door de insignes werden het nog meer persoonlijke boeken. De insignes dienden soms ook als amulet, die beschermde tegen boze geesten. Zo werden het heel bijzondere boeken en gingen ze levenslang met iemand mee.

Tot in de 19<sup>e</sup> eeuw gebruikte men een Bijbel om belangrijke gebeurtenissen in op te schrijven. Een Bijbel gooide je zomaar niet weg.

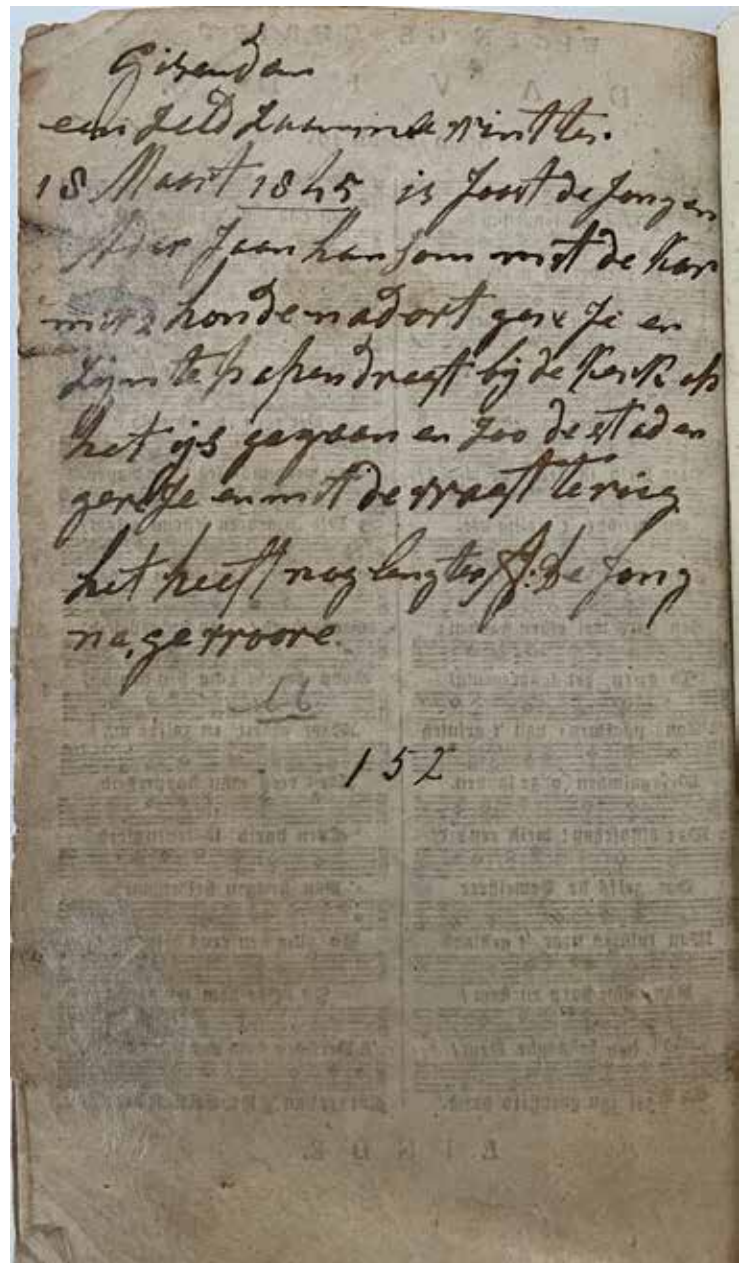
In een Bijbeltje dat ik erfde staat zo'n aantekening.



Mooie insignes, verkregen bij een bedevaartsoord



Bijbeltje met zilveren slot uit de 19<sup>e</sup> eeuw



Tekst van een bijzondere gebeurtenis, geschreven achterin het Bijbeltje

Vertaling van foto hierboven:

*Giessendam*

*Een zeldzaamste winter.*

*18 maart 1845 is Joost de Jong en Arie Jaan Hansom met de kar met 2 honden na Dort gereje en zijn te Papendrecht bij de kerk op het ijs gegaan en zoo de stad in gereje en met de vragt terug.*

*Het heeft nog lang terna gevroore.*

*A. de Jong*

Werkgroep genealogie

## Jan Hagenaar

Jan Hagenaar en zijn echtgenote Erika verzorgen al een groot aantal jaren het aanzien van ons Historisch Informatie Centrum (HIC Peulenstraat 243), door het verzorgen van de etalages. Regelmatig worden de uitstallingen ververs en aangepast aan het seizoen en de evenementen die zich in ons dorp afspelen. Nu de leeftijd begint te tellen heeft het echtpaar besloten om de werkzaamheden hieraan verbonden te beëindigen. Voor het bestuur was dit aanleiding om hun verdiensten te onderstrepen met het vervaardigen van een kwartierstaat van Jan Hagenaar.

Jan, voorheen metselaar in het dagelijks leven, hield zich onder meer ook bezig met de betonnen fundaties van lichtmasten. Het echtpaar heeft twee kinderen, een jongen en een meisje en vijf kleinkinderen. Bij het uitzoeken van de benodigde gegevens van voorouders om de kwartierstaat op te stellen zijn wij gestuit op Arie Hagenaar, zijn grootvader, een markant figuur in Giessendam en Hardinxveld. Wij behoeften niet lang na te denken om zijn levensloop tot het middelpunt van de beschrijving te maken. Als leidraad gebruikten wij een artikel uit De Merwestreek van 10 november 1966.

Na dit artikel volgt het afscheidsgedicht van Arie Hagenaar en vervolgens de voorouderwaaier van Jan Hagenaar en diens kwartierstaat.

## De voorouders van Jan Hagenaar

*Ontleend aan: De Merwestreek van 10 november 1966*

Een opvallende grootvader had Jan Hagenaar, dat blijkt uit het artikel 'Arie Hagenaar viert zijn gouden bruiloft' in De Merwestreek van 10 november. Vijftig jaar getrouwd en een artikel in De Merwestreek was heel bijzonder. Dat zullen, zeker in die tijd, maar weinigen hebben meegemaakt. Het gaat dan ook over een zeer opvallende en bekende dorpsgenoot. We lezen: *Arie Hagenaar fietst op oudere leeftijd graag door het dorp, pet op en graag een praatje maken. Komt het zo uit dan schuwt hij een vurig debat niet. Nee, hij is een rechtvaardig mens en komt fel in opstand tegen alles wat naar uitbuiting zweemt. Een geboren Giessendammer, maar niet met de berustende natuur die veel van zijn dorpsgenoten kenmerkt. Arie wordt dus geen hoepmaker, maar gaat al jong de wijde wereld in.*

Vóór zijn huwelijk gaat hij in het leger, we spreken nu over 1910 en dient zes jaar als beroepsmilitair in Nederlands-Indië, waar hij het brengt tot korporaal. Als hij in 1916 terugkeert, woedt de Eerste Wereldoorlog en Nederland is gemobiliseerd. Arie heeft in Indië erg veel sociale wantoestanden gezien en dat heeft zijn leven gestempeld.

Zijn verdere leven heeft hij zich ingezet voor sociale rechtvaardigheid. Na zijn dienstitijd in Indië werkt hij enige tijd als sleepbootkapitein in Brazilië en daarna wordt hij kapitein op een directieboot bij de Zuiderzeewerken. Dat is een mooie job, regelmatig komen er hoogwaardigheidsbekleders aan boord, waaronder zelfs Koningin Wilhelmina en prins Hendrik. Arie is wars van onderdanigheid en praat er met zijn belangrijke gasten lustig op los. Door zijn ervaringen in Nederlands-Indië zette hij zich erg in voor sociale gerechtigheid.



*Arie Hagenaar klaar voor vertrek naar Ned. Indië*

Zijn opstandigheid tegen het gezag leidt er toe dat hij van steunverlening wordt uitgesloten en zelfs in de gevangenis belandt. Hij is ook betrokken bij een staking in de jaren '30 op een werkverschaffingsproject aan Rijksweg 15. Er volgden ontslagen bij de tewerkgestelden. Zijn strijdbaarheid zorgt ervoor dat hij lid wordt van de Revolutionair Socialistische Arbeiderspartij (RSAP). Voor deze partij is hij kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen op 26 juni 1935. Helaas voor Arie krijgt de partij maar 71 stemmen en dat is onvoldoende voor een raadszetel.

De RSAP was een Leninistische partij die in maart 1935 ontstond als samensmelting van de Revolutionair Socialistische Partij en de Onafhankelijk Socialistische Partij (OSP). De OSP was in 1932 afgesplitst van de SDAP. De RSP had in 1933 één Tweede Kamerzetel behaald. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1937 ging deze zetel verloren. De partij streefde naar een proletarische wereldrevolutie.

Na de Tweede Wereldoorlog komt Arie in wat rustiger vaarwater. Hij vindt werk bij scheepswerf De Merwede en als hij 67 jaar oud is gaat hij in 1955 met pensioen. Daarna gaat hij niet op zijn lauweren rusten maar maakt hij zich in ons dorp nog tien jaar bijzonder verdienstelijk als oprichter en voorzitter van de plaatselijke afdeling van de Bond van Ouderen, de ANBO. (opgericht op 28 november 1954 in Café Koorevaar)

Arie trouwt op 18 november 1916 met Hendrika Cromzigt, afkomstig uit Piershil, een kleine, maar pittige vrouw met een opgewekt karakter. In het artikel in De Merwestreek vertelt zij over hun trouwdag een grappige anekdote.

*"Op onze trouwdag gingen we naar het gemeentehuis in een armoedige koets getrokken door een kreupel paard. Die dag is het spiegelglad op straat. Zo glad zelfs dat er bijna niemand op de bruiloft kon komen. Arie en zijn vader rouwden daar niet om, samen kunnen ze bijna heel de drankvoorraad nuttigen: twee flessen citroenjenever".*



*Arie Hagenaar ten tijde van de oprichting van de ANBO*

Vijftig jaar later gaat het er heel wat anders aan toe. Het echtpaar heeft vijf kinderen gekregen, waarvan het eerste kind helaas jong overlijdt. De vader van Jan Hagenaar is het derde kind uit dit huwelijk: Henri Adrianus Hagenaar, later getrouwd met Teuntje den Uil. Jan is het enige kind uit dit huwelijk.

Het 50-jarig huwelijksfeest op 18 november 1966 is uitbundig gevierd met kinderen, kleinkinderen en veel familie en vrienden die de 'rooie rakker' van vroeger, samen met zijn vrouw, een heel warm hart toedragen. Arie Hagenaar overleed op 28 januari 1967, te Gorinchem. Hij was 78 jaar.



*Arie's kinderen v.l.n.r.: Govert, Arie, Lena en Henri Adrianus*



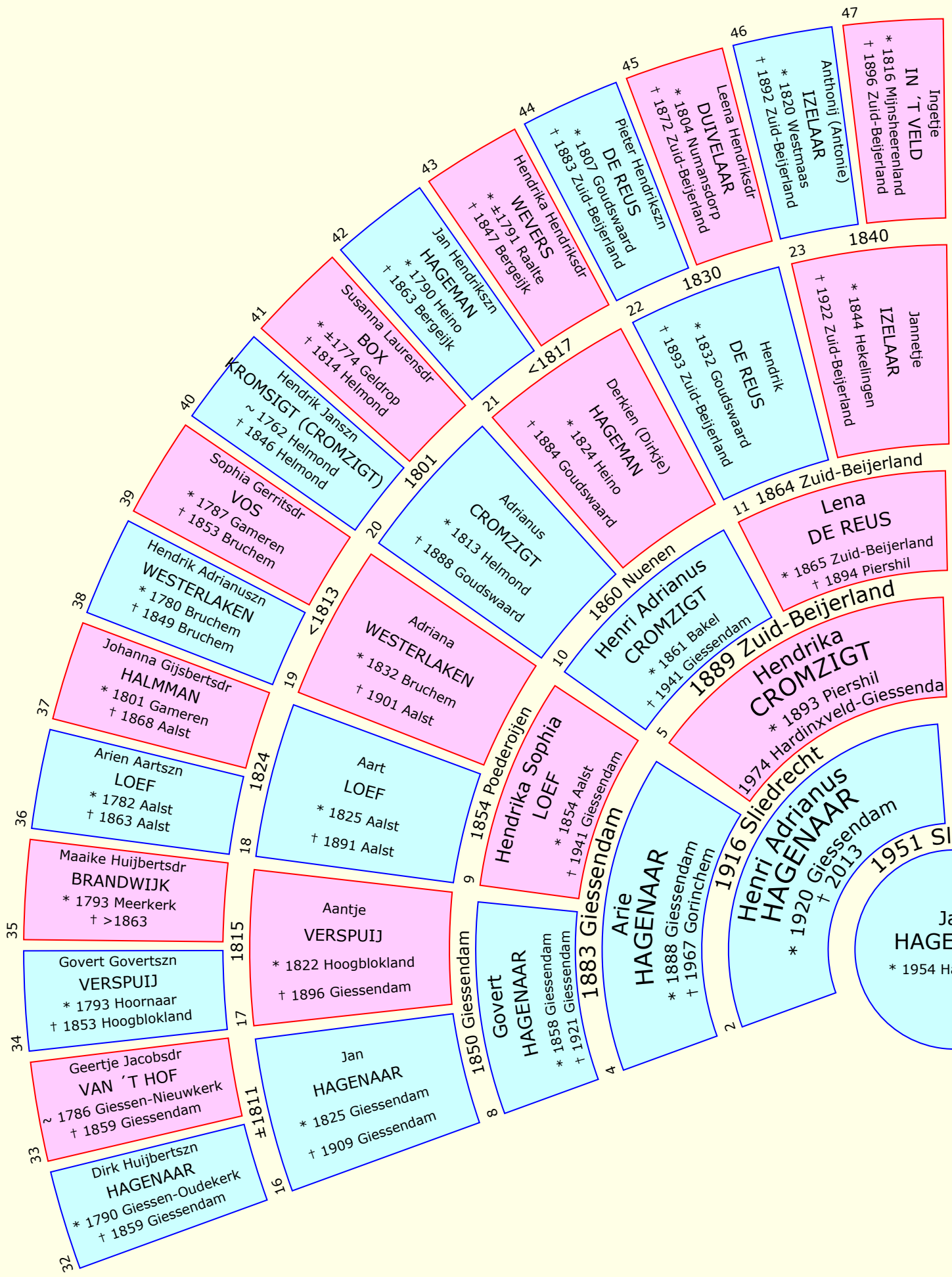
*50 jaar getrouwd in 1966*

## Afscheidsgedicht van de ANBO-voorzitter Arie Hagenaar

### VOORZITTERSHAMER TER OVERNAME

*Het was dezer dagen tien jaar geleden,  
dat ik tot de bejaardenbond ben toegetreden.  
Soms vroeg men: Hagenaar, wat ga je verzinnen,  
om met zo'n Bond voor Bejaarden te beginnen?  
Maar toen ik de oudjes in weer en wind zag staan,  
dacht ik: daar moet wat aan gedaan.  
B en W zorgden voor twee lokalen,  
waarvoor wij geen cent hoefden te betalen.  
Om ze warm te stoken viel echter niet mee,  
wij hadden geen cent in de portemonnaie.  
't Gemeentebestuur bleef ons terzijde staan,  
zodat we om subsidie konden gaan.  
Wij schreven algauw begunstigers in,  
toen kreeg ik het aardig naar mijn zin.  
Donateurs betalen tenminste een gulden per jaar.  
Zijn er nog liefhebbers, dan roep je me maar.  
Ook bij an' dre bestuursleden kan men zich vervoegen,  
zij schrijven u in met het grootste genoegen.  
Van het geld krijgen de zieken voornamelijk fruit  
en algauw vliegt het geld dan de spaarpot weer uit.  
In de lokalen staan biljart en andere spellen,  
kom maar kijken, dan hoef ik niets te vertellen.  
Ook hebben wij duizend prachtige boeken,  
waar lezers des vrijdags hun voorkeur uit zoeken.  
Tien jaar geleden, voor er meer mankracht kwam,  
ging ik om centen van Bout tot Giessendam.  
Maar langzaam kwam er een volledig bestuur,  
secretaris en penningmeester, beiden secuur.  
Vandaag op de dag telt de bond 500 leden,  
dat kon er meer zijn, ik ben nog niet tevreden.  
Zijt ge al 55, wordt dan lid van de bond,  
die de oudjes altijd terzijde stond.  
Bij moeilijkheden met brief of formulier,  
helpen wij ieder met 't grootste plezier.  
Wat je als lid moet betalen?  
0,35 cent en wij komen het halen.  
Ook krijg je een bondskrant dan gratis aan huis.  
B 220 is het adres van mijn huis.  
1 augustus treed ik als voorzitter af,  
bedank daarom niet, zoiets vind ik laf.  
Wel heb ik nu nog een heel groot verlangen:  
dat een dame of heer mij gauw komt vervangen.  
Mijn naam kent ieder: Hagenaar, Arie,  
geboren 1888, de zevende februari.  
Alle lezers gegroet en een zonnig leven  
en vergeet niet om je als lid op te geven.*

Hardinxveld-Giessendam, juli 1964





# Kwartierstaat van Jan Hagenaar

## Generatie I

1. **Jan Hagenaar**, geb. Hardinxveld 20 mei 1954, metselaar, tr. Hardinxveld-Giessendam 13 mei 1977  
Erika Hartog, geb. Hardinxveld 10 nov. 1956.

## Generatie II

2. **Henri Adrianus Hagenaar**, geb. Giessendam 23 dec. 1920, † 6 okt. 2013, tr. Sliedrecht 15 mei 1951
3. **Teuntje den Uil**, geb. Sliedrecht 6 mei 1927, † Hardinxveld-Giessendam 8 febr. 2004.

## Generatie III

4. **Arie Hagenaar**, geb. Giessendam 7 febr. 1888, schipper, sleepbootkapitein, werkman, vrijwillig verbonden voor het Oost Indisch leger, gepensioneerd als korporaal 1909-1916, † Gorinchem 28 jan. 1967, begr. Hardinxveld-Giessendam 1 febr. 1967, tr. Sliedrecht 18 nov. 1916<sup>1</sup>
5. **Hendrika Cromzigt**, geb. Piershil 30 jan. 1893, † Hardinxveld-Giessendam 23 april 1974.
6. **Jan den Uil**, geb. Giessendam 17 mei 1894, arbeider, hoepelmaker, † Sliedrecht 18 febr. 1952, tr. Sliedrecht 18 nov. 1922<sup>2</sup>
7. **Teuntje Blom**, geb. Sliedrecht 19 april 1901, † ald. 10 april 1965.

## Generatie IV

8. **Govert Hagenaar**, geb. Giessendam 17 juli 1858, arbeider, † Giessendam 1 juli 1921, tr. Giessendam 15 sept. 1883<sup>3</sup>
9. **Hendrika Sophia Loef**, geb. Aalst (gem. Poederoijen) 7 okt. 1854, † Giessendam 9 febr. 1941.
10. **Henri Adrianus Cromzigt**, geb. Bakel (dorp)(gem. Bakel en Milheeze) 22 sept. 1861, arbeider, brievenbesteller, † Giessendam 8 april 1941, tr. 2e Piershil 23 mei 1894<sup>4</sup> **Margrietha Haagoort**, geb. Piershil 17 jan. 1855,<sup>5</sup> † Sliedrecht 5 juli 1921; tr. 1e Zuid-Beijerland 20 dec. 1889<sup>6</sup>
11. **Lena de Reus**, geb. Zuid-Beijerland 25 juni 1865, † Piershil 14 febr. 1894.
12. **Teunis den Uil**, geb. Giessendam 20 nov. 1859, hoepelmaker, † Giessendam 12 mei 1927, tr. Giessendam 23 dec. 1882<sup>7</sup>
13. **Hendrika Loef**, geb. Aalst 16 aug. 1861, † Giessendam 13 april 1937.
14. **Pleun Blom**, geb. Hardinxveld 23 aug. 1874, arbeider, † Sliedrecht 18 nov. 1949, tr. Sliedrecht 1 jan. 1898<sup>8</sup>
15. **Hendrina Hoogedoorn**, geb. Sliedrecht 31 mei 1875, † ald. 23 nov. 1934.

## Generatie V

16. **Jan Hagenaar**, geb. Giessendam 21 juli 1825, arbeider, † Giessendam 28 nov. 1909, tr. Giessendam 30 mei 1850
17. **Aantje Verspuij**, geb. Hoogblokland 7 nov. 1822, † Giessendam 13 april 1896.
18. **Aart Loef**, geb. Aalst (gem. Poederoijen) 8 febr. 1825, arbeider, dagloner, † Aalst (gem. Poederoijen) 7 april 1891, tr. Poederoijen 8 juni 1854<sup>9</sup>
19. **Adriana Westerlaken**, geb. Bruchem (gem. Kerkwijk) 20 febr. 1832, dienstmeid, † Aalst (gem. Poederoijen) 10 dec. 1901.
20. **Adrianus Cromzigt**, geb. Helmond 27 juli 1813, kantonsbode, postbode, timmerman, voetbode, † Goudswaard 14 mei 1888, tr. 1e Helmond 28 aug. 1847<sup>10</sup> **Gijsberta Bruna Manenberg**, geb. Lith 7 dec. 1827, † Helmond 30 juli 1855; tr. 2e Capelle (N-Br) 24 okt. 1857<sup>11</sup> **Hendrika Hamaker**, geb. Rossum 28 dec. 1831, dienstbode, † Bakel en Milheeze 15 dec. 1858; tr. 3e Nuenen, Gerwen en Nederwetten 19 okt. 1860<sup>12</sup>
21. **Derkien (Dirkje) Hageman**, geb. Heino 10 jan. 1824, dienstmeid, † Goudswaard 22 april 1884.
22. **Hendrik de Reus**, geb. Goudswaard 11 maart 1832, arbeider, † Zuid-Beijerland 15 sept. 1893, tr. Zuid-Beijerland 9 sept. 1864<sup>13</sup>
23. **Jannetje Izelaar**, geb. Hekelingen 16 maart 1844, † Zuid-Beijerland 5 maart 1922.
24. **Teunis den Uil**, geb. Giessendam 3 mei 1820, arbeider, † Giessendam 15 jan. 1894, tr. Giessendam 14 nov. 1844
25. **Willemina van der Wiel**, geb. Hardinxveld 3 april 1819, † Giessendam 27 febr. 1900.

26. **Aart Loef** (dezelfde als 18), tr. Poederoijen 8 juni 1854<sup>9</sup>  
 27. **Adriana Westerlaken** (dezelfde als 19).
28. **Arie Blom**, geb. Hardinxveld 30 jan. 1847, arbeider, † Hardinxveld 5 juli 1881, tr. Hardinxveld 4 okt. 1873<sup>14</sup>  
 29. **Piaternella Vermeulen**, geb. Hardinxveld 28 sept. 1851, † Sliedrecht 21 mei 1914, tr. 2e Hardinxveld 24 jan. 1885  
**Pieter Leeuwenstein**, geb. Sliedrecht 5 juni 1844, grondwerker, † Sliedrecht 12 aug. 1919, zn. van Pieter en Adriana de Raad en gesch. echtg. van Neeltje Lanser.
30. **Jan Hoogedoorn**, geb. Zijpe 9 okt. 1846, arbeider, † Sliedrecht 4 juli 1907, tr. Sliedrecht 23 mei 1874<sup>15</sup>  
 31. **Teuntje Slagboom**, geb. Sliedrecht 18 maart 1851, † ald. 10 febr. 1929.

## Generatie VI

32. **Dirk Huijbertszn Hagenaar**, geb. Giessen-Oudekerk 1 nov. 1790, arbeider, bouwman, † Giessendam 14 okt. 1859, tr. omstr. 1811  
 33. **Geertje Jacobsdr van 't Hof**, ged. Giessen-Nieuwkerk 19 nov. 1786, † Giessendam 21 febr. 1859.
34. **Govert Govertszn Verspuij**, geb. Hoornaar 24 febr. 1793, arbeider, † Hoogblokland 22 dec. 1853, tr. Meerkerk 23 dec. 1815<sup>16</sup>  
 35. **Maaïke Huijbertsdr Brandwijk**, geb. Meerkerk 8 maart 1793, † na 26 sept. 1863.
36. **Arien Aartszn Loef**, geb. Aalst (gem. Poederoijen) 13 mei 1782, arbeider, † Aalst (gem. Poederoijen) 24 sept. 1863, tr. Poederoijen 17 juni 1824<sup>17</sup>  
 37. **Johanna Gijsbertsdr Halmman**, geb. Gameren 10 okt. 1801, dienstbode, † Aalst (gem. Poederoijen) 8 sept. 1868.
38. **Hendrik Adrianuszn Westerlaken**, geb. Bruchem 17 juli 1780, arbeider, dagwerker, † Bruchem (gem. Kerkwijk) 12 mei 1849, tr. vóór 11 dec. 1813<sup>18</sup>  
 39. **Sophia Gerritsdr Vos**, geb. Gameren 30 dec. 1787, arbeidster, † Bruchem (gem. Kerkwijk) 8 jan. 1853.
40. **Hendrik Janszn Kromsigt (Cromzigt)**, ged. Helmond 5 sept. 1762<sup>19</sup>, bode te voet van het Kanton Helmond, † Helmond 23 okt. 1846, tr. Heeze 23 aug. 1801<sup>20</sup>  
 41. **Susanna Laurensdr Box**, geb. Geldrop omstr. 1774<sup>21</sup>, † Helmond 10 juli 1814.
42. **Jan Hendrikszn Hageman**, geb. Heino 6 juni 1790, landbouwer, † Bergeijk 12 okt. 1863, tr. vóór 19 jan. 1817<sup>22</sup>  
 43. **Hendrika Hendriksdr Wevers**, geb. Raalte omstr. 1791, landbouwster, † Bergeijk 30 maart 1847.
44. **Pieter Hendrikszn de Reus**, geb. Goudswaard 13 okt. 1807, arbeider, bouwknacht, † Zuid-Beijerland 6 jan. 1883, tr. Goudswaard 5 sept. 1830<sup>23</sup>  
 45. **Leena Hendriksdr Duivelaar**, geb. Numansdorp 16 okt. 1804, dienstbode, † Zuid-Beijerland 3 sept. 1872.
46. **Anthonij (Antonie) Johanneszn Izelaar**, geb. Westmaas 15 okt. 1820, kleedermaker, † Zuid-Beijerland 16 jan. 1892, tr. Westmaas 26 sept. 1840<sup>24</sup>  
 47. **Ingetje Dirksdr in 't Veld**, geb. Mijnsheerenland 25 mei 1816, † Zuid-Beijerland 4 juli 1896.
48. **Teunis Dingemanszn den Uil**, ged. Neder-Hardinxveld 11 april 1779, † Giessendam 12 april 1852, tr. Molenaarsgraaf 16 jan. 1808<sup>25</sup>  
 49. **Maria Jacobsdr van Dam**, ged. Molenaarsgraaf 20 dec. 1778, † Giessendam 18 jan. 1855.
50. **Cornelis Corneliszn van der Wiel**, geb. 's-Grevelduijn-Capelle omstr. 1774, † Hardinxveld 15 juni 1828, tr. Neder Hardinxveld 22 sept. 1799<sup>26</sup>  
 51. **Jannigje Adriaansdr Brouwer**, ged. Neder-Hardinxveld 19 jan. 1774, † Hardinxveld 23 nov. 1861.
52. **Arien Aartszn Loef** (dezelfde als 36), tr. Poederoijen 17 juni 1824<sup>17</sup>  
 53. **Johanna Gijsbertsdr Halmman** (dezelfde als 37).
54. **Hendrik Adrianuszn Westerlaken** (dezelfde als 38), tr. vóór 11 dec. 1813<sup>18</sup>  
 55. **Sophia Gerritsdr Vos** (dezelfde als 39).

56. **Pleun Arijszn Blom**, geb. Bleskensgraaf 28 dec. 1819, arbeider, † Hardinxveld 9 aug. 1890, tr. Bleskensgraaf 23 dec. 1841<sup>8</sup>
57. **Teuna Willemsdr Muijlwijk (Muilwijk)**, geb. Sliedrecht 16 dec. 1818, † Hardinxveld 13 jan. 1882.
58. **Arie Willemszn Vermeulen**, geb. Hardinxveld 15 febr. 1822, † ald. 4 okt. 1882, tr. Hardinxveld 10 okt. 1846
59. **Dirksje Hendriksdr Overheid**, geb. Hardinxveld 22 dec. 1822, † ald. 21 nov. 1882.
60. **Johannes Adam Janszn Hoogedoorn**, geb. Giessendam 18 juni 1803, arbeider, † Giessendam 2 dec. 1861, tr. 1e Giessendam 24 jan. 1834<sup>27</sup> **Annigje Kamsteeg**, geb. Giessendam 27 dec. 1813, † ald. 6 dec. 1836, dr. van Cornelis Herbertszn en Marigje Paulusdr Brand; tr. 2e Hardinxveld 15 april 1843
61. **Klara Ariesdr de Hek**, geb. Neder-Hardinxveld 15 nov. 1810, † Giessendam 18 april 1896.
62. **Jan Flipszn Slagboom**, geb. Sliedrecht 10 aug. 1828, arbeider, † Sliedrecht 22 april 1906, tr. 2e Sliedrecht 23 juni 1855<sup>28</sup> **Pietje Koppelaar**, geb. Sliedrecht 31 aug. 1829, † ald. 13 juni 1912; tr. 1e Sliedrecht 27 april 1850<sup>11</sup>
63. **Hendrina Cornelisdr van Trooijen**, geb. Sliedrecht 20 aug. 1828, † ald. 9 okt. 1854.

## Bronnen

- |                      |   |
|----------------------|---|
| 1. Huw. akte nr. 86  | 16. Huw. akte nr. 14                                  |
| 2. Huw. akte nr. 111 | 17. Huw. akte nr. 7                                   |
| 3. Huw. akte nr. 22  | 18. Geboorte 1e kind                                  |
| 4. Huw. akte nr. 5   | 19. NG doopboek Helmond 1678-1778                     |
| 5. Geb. akte nr. 3   | 20. Trouwboek Helmond                                 |
| 6. Huw. akte nr. 13  | 21. Ovl. akte (40 jr. oud)                            |
| 7. Huw. akte nr. 18  | 22. (geb. akte 1e kind)                               |
| 8. Huw. akte nr. 2   | 23. Huw. akte nr. 4                                   |
| 9. Huw. akte nr. 1   | 24. Huw. akte nr. 8                                   |
| 10. Huw. akte nr. 26 | 25. Trouwboek 2-III, fol.18, Molenaarsgraaf (Gerecht) |
| 11. Huw. akte nr. 16 | 26. Trouwen Hardinxveld                               |
| 12. Huw. akte nr. 9  | 27. Huw. akte nr. 1                                   |
| 13. Huw. akte nr. 15 | 28. Huw. akte nr. 19                                  |
| 14. Huw. akte nr. 30 |   |
| 15. Huw. akte nr. 48 |   |

## Rectificatie

De rectificatie van de 'Kwartierstaat van Johannis van den Bout', zoals vermeld in het Mededelingenblad zomer 2024, was helaas niet volledig afgedrukt en wordt hieronder in z'n geheel nogmaals opgenomen.

50. **Pieter Gerritszn Brinkhorst (Binkhorst)**, ged. Oudenbosch 11 maart 1770, kleedermaker, overl. Dinteloord 11 jan. 1824, tr. Dinteloord 6 mei 1798
51. **Adriana Dingemansdr Borgers**, ged. Dinteloord 13 mei 1779, arbeidster, overl. Dinteloord 26 febr. 1848.
63. **Cornelia Jacobdr van Vlijmen**, geb. Krimpen a/d Lek 4 sept. 1791, overl. ald. 12 nov. 1864.

# Jan en Erika Hagenaar maakten de mooiste etalages

*Alie van Lopik-de Jong*

Het echtpaar Jan en Erika Hagenaar verzamelt met heel veel liefde van alles uit grootmoeders tijd. Zij struinen rommelmarkten en kringloopwinkels af en weten heel goed wat waardevol of bijzonder is voordat zij het kopen om er hun collectie mee uit te breiden. Bij alles hebben ze een verhaal: waar zij het hebben gekocht, wat zij ervoor hebben betaald, uit welke tijd het komt en waar men het bijvoorbeeld voor gebruikte.

Erika vindt het jammer dat ze niet is opgegroeid in de huidige tijd. Ze had graag design of vormgeving gestudeerd, maar dat kwam vroeger niet in beeld. Ze heeft plezier in het 'etaleurswerk' en heeft er ook veel kijk op. Als de etalage is ingericht, dan bedenkt ze alweer het thema voor de volgende.

Na vijf jaar en zo'n 30 etalages verder, houden Jan en Erika het voor gezien. Het wordt tijd voor iets anders. Het bestuur van onze Historische Vereniging zal hen missen en met ons de vele mensen die door de Peulenstraat lopen en even stilstaan om de etalage te bewonderen. Ook de vele kinderen die hun neuzen platdrukken tegen het glas om oud speelgoed te bewonderen of de mooie Playmobilboot van Sint of met Kerst de verlichte stal. Maar ook veel volwassenen vergaapten zich aan de bijzondere spulletjes. Ze vroegen dikwijls of het te koop was. Maar daar beginnen Jan en Erika niet aan. Ze houden nog te veel van hun verzameling.



De etalages pasten Jan en Erika ook regelmatig aan bij een tentoonstelling van De Koperen Knop, zoals Geperst Glas, Playmobil en Lego. Schoonmaaktijd, voorjaar, vakantie, noem maar op, ze zochten uit hun collectie thema's om ten toon te stellen. Helaas, het is voorbij.

Als een bestuurslid of een vrijwilliger afscheid neemt van onze vereniging dan plaatsen wij in het Mededelingenblad een kwartierstaat van de scheidende vrijwilliger. Onze genealogen gaan dan aan het werk om vijf generaties te achterhalen. Omdat Jan erg geïnteresseerd is in geschiedenis was hijzelf ook al in zijn familiehistorie gedoken, maar nu staat het dus op papier in het Mededelingenblad.

***Jan en Erika, heel hartelijk dank en de foto's van jullie mooie etalages zijn nu voorgoed historie.***





# Van epidemie naar innovatie

## Firma N. Hoogendoorn Put- en grondboringen Giessendam

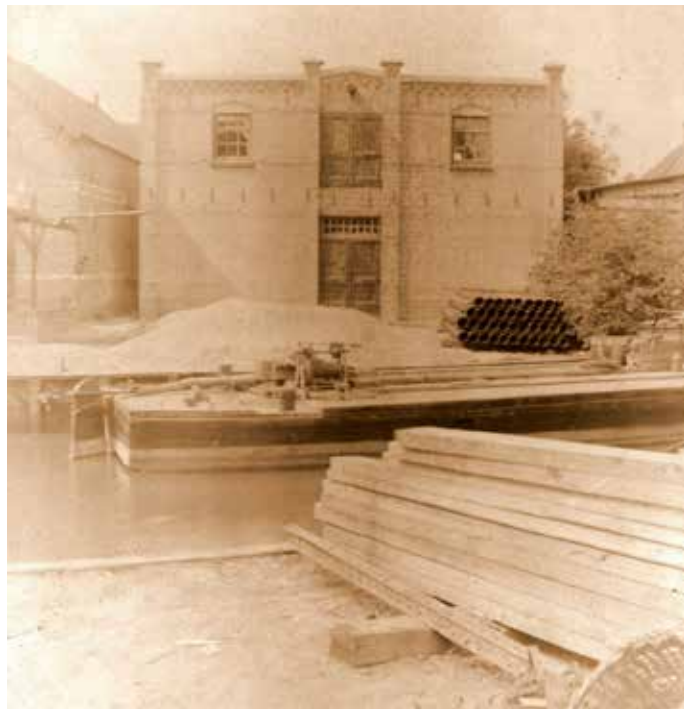
Jaap van Gelder

De 19e eeuw was niet alleen de eeuw van vooruitgang en industriële revolutie. Het was ook de eeuw waarin het water uit de rivieren en kreken, waar men in de Alblasserwaard al eeuwen uit dronk, steeds meer vervuild raakte. Cornelis Hoogendoorn probeerde met zijn bedrijf in put- en grondboringen een bijdrage te leveren aan de beschikbaarheid van schoon drinkwater in ons dorp en wijde omgeving. Hij beteugelde epidemieën met innovatie.

Tussen 1832 en 1866 teisterden zes cholera-epidemieën ons land, waaronder ook de dorpen Giessendam en Hardinxveld. Deze ziekten waren vaak fataal voor kinderen en ouderen. De laatste cholera-golf kostte naar schatting twee procent van de Giessdammers het leven. In 1866 kocht het gemeentebestuur van Hardinxveld chloorkalk en stelde personen aan om zieken te verzorgen.

In de 19e eeuw geloofde men dat ziekten zoals cholera en tyfus werden verspreid door 'kwade dampen'. Halverwege de eeuw ontdekten Louis Pasteur en John Snow de rol van bacteriën en besmet water in de verspreiding van ziekten, wat het belang van schoon drinkwater benadrukte. Cornelis Hoogendoorn zag de noodzaak in van het slaan van putten voor schoon drinkwater.

Cornelis Hoogendoorn was van oorsprong aanemer en hoepelmakerbaas. In 1870, vlak na de grote cholera-epidemie van 1866, begon hij een bedrijf in put- en grondboringen. Zo voorzag hij zijn klanten van schoon en helder drinkwater. In de beginjaren werkte hij vanuit de hoepmakersschuur aan de



*De loods van pomp- en putboorbedrijf Hoogendoorn te Buitendams, ongeveer ter hoogte van nummer 25. We zien de loods vanaf de Giessen*



*Het pomp- en putboorbedrijf van N. Hoogendoorn. We zien links een groot aantal boorbuizen liggen. Veel materiaal werd per schip vervoerd naar de plaats waar geboord moest worden. De foto is rond 1930 in de buurt van Buitendams 25 genomen*

buitenzijde van de dijk, ongeveer ter hoogte van Buitendams 25. Later verhuisde het bedrijf naar de overkant, onderaan de Boorstoep.

Cornelis is op vrijdag 23 december 1826 in Giessendam geboren. Bij de start van zijn bedrijf was hij dus ongeveer 44 jaar oud. Hij was getrouwd met Elizabeth Christina de Ridder, een dochter van een steenfabrikant uit Spijk. Helaas stierf zij op 6 februari 1867, waardoor Cornelis met een jong opgroeiend gezin achterbleef.



*Het 3e gebouw van rechts is de loods van pomp- en putboorbedrijf Hoogendoorn. Aan de westzijde van de loods van fa. N. Hoogendoorn stond in de nok 1799. De loods stond ongeveer ter hoogte van Buitendams 25*



*De familie Hoogendoorn woonde eerst op de Dam. Later liet Cornelis een huis bouwen tegenover zijn grondboorbedrijf op Buitendams 24*



*Hoofdgebouw van de Polytechnische School aan de gracht de Oude Delft. De foto is gemaakt aan het einde van de 19e eeuw*

Zeven jaar later trouwde hij opnieuw, nu met Catharina Maria de Wit uit Utrecht. De familie Hoogendoorn woonde eerst op de Dam. Later liet Cornelis een huis bouwen tegenover zijn grondboorbedrijf op Buitendams 24.

Het jaar voordat Cornelis zijn bedrijf begint, verschijnt er een rapport van de commissie drinkwater aan de koning. Dit rapport toont de ernst van de cholerasituatie, met sterftecijfers per 1000 inwoners: Hardinxveld 8, Sliedrecht 9, Papendrecht en Alblasterdam 13, en Giessendam 20. De burgemeester van Hardinxveld, Frans Marius de Vries van Heijst, meldt dat men in Giessendam en Neder-Hardinxveld bijna nooit regen- of welwater drinkt, maar troebel rivierwater. De meeste ziektegevallen deden zich voor aan de haven, bij de Dam in de Giessen.

Cornelis heeft van zijn vader Klaas het hoepmakersbedrijf overgenomen. Het vak van grondboren heeft hij zichzelf eigen gemaakt. Waarschijnlijk beseftte hij dat vakkennis belangrijk is. Zijn zoon Klaas stuurt hij naar de Polytechnische School in Delft.

De Polytechnische School was de opvolger van de Koninklijke Academie te Delft, die in 1843 was gestart en de voorganger van de huidige Technische Universiteit Delft. Er waren op deze school drie studierichtingen: civiele techniek, bouwkunde en werktuigbouwkunde. Klaas volgt de vijfjarige opleiding civiele techniek.

Vijf jaar lang mist Cornelis een goede werkracht in zijn groeiende pomp- en putboorbedrijf. Daarnaast betaalt hij bij aanvang van ieder studiejaar een bedrag van 200 gulden schoolgeld voor zijn zoon. Klaas haalt in Delft zijn diploma en wordt civiel ingenieur. In het dorp noemde iedereen de jonge ingenieur bij zijn voornaam en toen hij ouder werd en

het bedrijf van zijn vader overnam veranderde dit in *meneer Klaas*.

Kort na de oprichting van zijn bedrijf begon Cornelis Hoogendoorn met het boren van putten door heel Nederland. Zijn vakmanschap bracht hem al snel aanzienlijke opdrachten, ook uit het buitenland. Voor grondboringen ten behoeve van de kademuur in de Antwerpse haven werd de heer Hoogendoorn in 1874 door niet minder dan de minister van Openbare Werken in België uitgenodigd (De Dordrechtsche Courant, 14 oktober 1874, p. 2).



*De Dordrechtsche Courant, 1876-12-02; p. 1*

In 1876 nam hij een bijzondere klus aan. In Sliedrecht verrichtte hij bij de aanleg van de spoorweg Dordrecht-Elst grondboringen voor de fundering van de bruggenhoofden van de Baanhoekbrug. Halverwege de jaren '80 van de 19e eeuw krijgt de firma Hoogendoorn een opdracht dicht bij huis. De firma mag de grondboringen uitvoeren voor de bouw van een watertoren in Sliedrecht. In twee jaar tijd verrijst er aan de oever van de Merwede een watertoren. Vlak voor Kerst, op 22 december 1886, wordt de honderdvijfentachtigduizend gulden kostende toren opgeleverd. Onderaan de Boorstoep slaat de firma Hoogendoorn een put waar buurtbewoners gratis schoon drinkwater konden krijgen.

### **De administratie**

De oudste zus van Cornelis, Stijntje (1821-1909), was gehuwd met Willem den Breejen. Zij werd weduwe

in 1876, toen haar vijf kinderen nog betrekkelijk jong waren. Stijntje hielp haar broer bij de administratie en betaalde de lonen uit. Twee zonen van Stijntje, Willem en Cornelis, en haar schoonzoon Floris van der Plas worden boorbaas bij ome Kees Hoogendoorn. De middelste zoon, Klaas Adrianus (1860-1932), werkte niet bij ome Kees in het bedrijf. Hij werd timmerman en aannemer.



Brouwerij De Sleutel in Dordrecht. De firma Hoogendoorn heeft de pompbuizen geslagen die hiervoor nodig zijn, ca. 1907

## Werk in Amsterdam

Uit archiefstukken blijkt dat de firma Hoogendoorn in 1892 het onderhoud uitvoerde aan de bronnen van de gemeentelijke waterleiding in Amsterdam. Dit was niet het enige werk in de hoofdstad. Op de Nieuwe Achtergracht bij Stoombierbrouwerij 't Haantje heeft Klaas in mei 1898 twee putten gemaakt van ruim honderd meter diep.

De firma Hoogendoorn werkte regelmatig samen met Jan Schotel (Dordrecht, 21 januari 1845 - Rotterdam, 20 oktober 1912) een Nederlands architect en ontwerper van ten minste zestien watertorens. Personeel van de firma Hoogendoorn trok door het hele land en boorde de waterbronnen voor de waterleiding van Zwolle, Hengelo, Meerenberg, Voorburg, Helmond, Haarlem, 's-Hertogenbosch en natuurlijk Amsterdam. De zaken gaan goed. Klaas neemt de plaats van zijn vader over en bouwt een degelijk bedrijf op waar vakmanschap hoog in het vaandel staat. Van aanbestedingen en concurrerende prijzen moet Klaas niet veel hebben. De firma Hoogendoorn leeft van vaste klanten en goede aanbevelingen.

Uit de kasboeken en referenties die we kunnen vinden in het archief van de Historische Vereniging Hardinxveld Giessendam blijkt dat de firma Hoogendoorn een omvangrijk klantenbestand heeft gehad. Naast de genoemde waterleidingbedrijven kon Hoogendoorn verschillende andere bedrijven en instellingen tot haar klantenkring rekenen:

- Rijkswaterstaat Nijmegen
- Versteeg Hardinxveld. (Onderhoud)

- Stoombierbrouwerij 't Haantje 11 juli 1899
- Brouwerij "de Krans" Utrecht
- Heinekens bierbrouwerij Rotterdam
- Brouwerij "De Sleutel" Dordrecht
- Zwitsersche Wasch- en Electriche Strijkinrichting "Rijswijk"
- Gesticht "Veldwijk" te Ermelo (architect E.G. Wentink te Schalkwijk.)
- Gesticht "Bloemendaal" te Loosduinen. (Architect E.G. Wentink te Schalkwijk.)
- Krankzinnigengesticht a/d Bilt (architect E.G. Wentink te Schalkwijk.)
- Hoogendoorn repareerde in 1892 aan de gemeentelijke waterleiding Amsterdam.

## De Gezondheidscommissie en Verdere Uitbreiding

In december 1902 wordt Cornelis' zoon, Klaas Hoogendoorn - de civiel ingenieur, benoemd in de gezondheidscommissie van Sliedrecht. Deze commissie, bestaande uit artsen, apothekers en lokale bestuurders speelde een cruciale rol in de verbetering van de volksgezondheid.

Giessendam. Bij de door den heer N. Hoogendoorn gehouden aanbesteding van het bouwen van een steenen loods met kantoor en werkplaats was ingeschreven door:	
B. de Zwart, Giessenoudekerk	f 3200.—
J. C. Coenraads, Hardinxveld	, 3518.—
K. A. den Breejen, Hardinxveld	, 3548.—
Gebr. de Geus, Giessendam	, 3675.—
G. Dankers, Hardinxveld	, 3695.—
J. van der Meijden, Hardinxveld	, 3723.—
P. Kroon, Giessendam	, 3764.—
M. Stont, Giessendam	, 3810.—
A. van 't Verlaat, Hardinxveld	, 3859.—
P. de Kok, Giessendam	, 3998.—
J. van Tuijl, Hardinxveld	, 4250.—
P. van Houwelingen, Noordeloos	, 4455.—

Gegund na beraad aan K. A. den Breejen.

de Nieuwe Gorinchemse Courant van 15 augustus 1909. Blz. 2.



Feestelijkheden bij grondboorbedrijf. Volgens gegevens op achterkant was dit ter ere van het onafhankelijkheidsfeest in 1913



De werf van Hoogendoorn, smederij en kantoor omstreeks 1915. V.l.n.r.: Joh. Weppelman, Jan Willem Buijk, Gerrit Breur, Willem C. den Breejen en een onbekende jongen. Van Jan Willem Buijk weten we dat hij 57 jaar bij de firma gewerkt heeft



Rooms Katholiek Dagblad voor het huisgezin. 11 september 1915

## Groei

De loods op Buitendams wordt te klein voor het groeiende bedrijf. In de Nieuwe Gorinchemse Courant van 15 augustus 1909 kunnen we lezen dat K.A. den Breejen uit Hardinxveld voor een bedrag van 3548 gulden een loods, kantoor en werkplaats mag bouwen. We kunnen lezen dat deze aannemer niet de goedkoopste was. Toch mocht hij het bouwen. Misschien was het hem gegund. Klaas Adrianus den Breejen en Klaas Hoogendoorn waren immers neven van elkaar en vernoemd naar dezelfde opa.



De firma Hoogendoorn krijgt in oktober de opdracht om een pompbuis te slaan ten behoeve van de keukenwagen van de 5e batterij, 3e regiment veldartillerie. Deze foto is gemaakt voor de boerderij op Haansberg 17 te Etten-Leur. De boormeester op deze klus is Arie van der Plas



In een portfolio van J. P. Stok Wzn., architect te Rotterdam met de titel 'Uitgevoerde gebouwen en projecten 1917' vinden we een pagina over de firma Hoogendoorn

## Oorlogsdreiging

In verband met de oorlogsdreiging luidden op 31 juli 1914 alle torenklokken in Nederland en werden er pamfletten opgehangen. De regering kondigde een algehele mobilisatie af voor Nederland. Ruim tweehonderdduizend militairen moesten zich op 1 augustus melden bij hun kazerne. De firma Hoogendoorn kreeg in oktober de opdracht om een pompbuis te slaan ten behoeve van de keukenwagen van de 5e batterij, 3e regiment veldartillerie. De pompbuis moest komen voor de boerderij op Haansberg 17 in Etten-Leur. De boormeester van dit project was Arie van der Plas.



*Werknemers van pomp- en putboorbedrijf Hoogendoorn. Uiterst links: Dirk Stam, de man in het midden; gebukt, is Gerit Dubbeldam en uiterst rechts Louw Buyk; achter de buis Kees Stam, de zoon van Dirk Stam*



*Personeel van het pomp- en putboorbedrijf Hoogendoorn ergens op een werk. Frans en Arie van Houwelingen waren beurtschippers op het motorschip 'Giessenstroom'. Zij zullen toevallig aanwezig zijn geweest om iets af te leveren*

*De Oprichting van Drinkwaterleiding Alblasserwaard en Vijfheerenlanden*

In 1923 krijgt de firma Hoogendoorn de opdracht om vier bronnen te boren voor de bouw van de watertoren in Boven-Hardinxveld.

Er komen ook twee kleinzons van Stijntje den Breejen-Hoogendoorn in het bedrijf: Willem Cornelis en Nicolaas Adrianus den Breejen. Deze twee heren vormen vanaf 1931 samen met Klaas Hoogendoorn de directie van het bedrijf. Ongeveer twee jaar hebben ze samengewerkt tot Klaas Hoogendoorn op 2 oktober 1933 sterft. De twee broers Willem en Klaas den Breejen zetten het pomp- en putboorbedrijf voort.

## De Oprichting van Drinkwaterleiding Alblasserwaard en Vijfheerenlanden

Op 12 september 1934 vormden negentien gemeentes een bestuur en werd de 'Drinkwaterleiding Alblasserwaard en Vijfheerenlanden' opgericht. De firma Hoogendoorn boorde vier bronnen voor dit project, waardoor het grootste deel van de Alblasserwaard vanaf 1936 toegang had tot schoon drinkwater. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde het bedrijf een cruciale rol in het voorzien van water aan de dorpsbewoners. Toen het energiebedrijf grote delen van de dag geen stroom meer leverde en de dieselolie voor de Kromhoutmotoren van de watertoren in Boven-Hardinxveld opraaakte, stagneerde de watertoevoer. Giessendam en Hardinxveld waren opnieuw aangewezen op water van particuliere pompen. Aan de Boorstoepl stelde de firma Hoogendoorn opnieuw haar pomp achter de smederij ter beschikking van de dorpsbewoners (Ruiter & Ruiter, 1985).

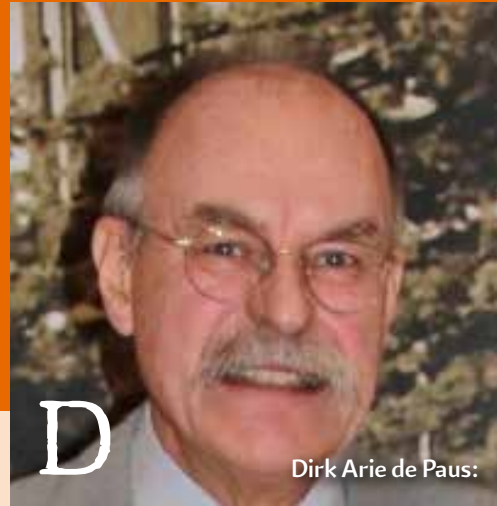


*gedenkbord bij het 75-jarig bestaan van Hoogendoorn pomp en putboringen in 1945*

Ter ere van het 75-jarig bestaan van de firma Hoogendoorn werd er in 1945 feestgevierd en een gedenkbord uitgegeven. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog ontwikkelde de firma Hoogendoorn zich tot specialist op het gebied van grondboringen en bodemonderzoek. Zelfs in de Noordzee werd geboord. Innovaties volgden elkaar in die tijd snel op. Om de krachten te bundelen ging de firma Hoogendoorn in 1966 samenwerken met de concurrent Reinders NV uit Groningen. Vier jaar later, in 1970, vierde het bedrijf zijn eeuwfeest.

De firma N. Hoogendoorn Put- en Grondboringen heeft ruim 100 jaar een belangrijke bijdrage geleverd aan de werkgelegenheid en ontwikkeling van Giessendam. Cornelis wist de epidemieën te beteugelen door innovatie. Het boren van putten en het leveren van schoon drinkwater betekende heel veel voor de volksgezondheid van ons dorp.

# Waar zijn ze gebleven?



*Alie van Lopik-de Jong*

Deze rubriek is altijd weer een uitdaging voor mij. Hoe kom ik aan twee mensen die mee willen doen? Zoeken in de ledenlijst helpt mij dikwijls een eind op weg en dan kom ik mensen tegen waarmee ik jaren geleden in de klas heb gezeten of waarover ik weleens iets heb gehoord. Soms krijg ik een tip op de bestuursvergadering. Als ik dan een mailtje met een verzoek verstuurd heb naar iemand, is het altijd spannend wat voor reactie er zal komen.

Deze keer zijn het twee oud-dorpsgenoten die direct positief reageerden. De eerste is **Jopie Sluimer**, bekend van o.a. haar zus die getrouwd is met Kees van Beuzekom van voorheen de dames- en herenmodezaak in de Peulenstraat. En Jopie is ook een nicht van onze voorzitter Peter van Wijngaarden. De tweede is **Dirk Arie de Paus**, met hem zat ik op de Mulo. Op een heel bijzonder en verdrietig moment stuurde ik hem mijn vraag: zijn vrouw was enkele dagen daarvoor overleden en de condoleances en de crematie moesten nog plaatsvinden.

## 10 vragen voor Jopie Sluimer

### 1. De eerste vraag: hoeveel jaren woon je al buiten Hardinxveld-Giessendam?

Het is 55 jaar geleden dat ik vertrok uit Hardinxveld-Giessendam. Voor mijn studie ging ik in Rotterdam 'op kamers'. Niet in een studentenhuis, maar bij een hospita op het Noordereiland, direct aan de Maas. Daar heb ik ruim vijf jaar gewoond tot ik trouwde in 1974. We wilden niet in Rotterdam wonen, te weinig mogelijkheden. Ook niet in Capelle aan den IJssel, want dat vonden we een blokkendoos die aan Rotterdam vastgroeide. Het werd Nieuwerkerk aan den IJssel, een losstaand dorp zo'n 20 km van Rotterdam Centrum. Prima bereikbaar via de snelweg, alle voorzieningen van de stad bereikbaar en toch op het platteland. Grappige bijkomstigheid was dat ik opnieuw in een dorp woonde met zo'n lange plaatsnaam die nooit op invulstrookjes paste. In 2010 ben ik verhuisd naar de Rotterdamse wijk Nesseland. Daar woon ik aan de Zevenhuizerplas op 3 minuten loopafstand van de metro. Hier voel ik me helemaal thuis, stad en polder bijeen.





Mijn zussen leren mij fietsen in de Boorstraat



Derde klas school V, later de Giessenschool



Schoolreis in 1962. Met de trein naar Schiphol. De vierde en vijfde klas samen. Ik zat in de vijfde en sta direct links van de trap bovenaan.



Een 5 mei parade. In 1965 was ik er weer bij. Nu als levende etalagepop op de wagen van Van Beuzekoms Kleding

## 2. Hoeveel jaren heb je in het Hardinxveld-Giessendam gewoond en waar ben je opgegroeid?

Ik heb 18 jaar in het dorp gewoond. Ik ben geboren in Giessendam, in Buitendams in een huis(je) aan de Giessen dat al heel lang geleden is afgebroken. Het was het huis naast het 'huis met de bril', waar destijds de burgemeester woonde. Dat was burgemeester Vermaat, een heel aardige buurman en burgemeester. Hij kwam na mijn geboorte samen met zijn vrouw op kraamvisite is mij verteld. Daar heb ik geen herinnering aan. Wel aan burgemeester Vermaat die naar Moordrecht is gegaan en die ik door mijn werk in de jaren '70 in Gouda heb ontmoet, waarbij we onze kennismaking na ruim 25 jaar hebben hernieuwd. In mei 1953 verhuisden wij naar de Boorstraat. Ik was net 2 jaar en weet daar niets meer van. In de Boorstraat ben ik opgegroeid, in een kinderrijke straat. Altijd voldoende kinderen om mee buiten te spelen. Zoveel kinderen dat we eigenlijk twee groepen hadden, de kinderen van 'onderaan de stoep' die in de vooroorlogse huizen woonden en de kinderen van 'achter uit de straat'. Er was geen onderlinge strijd,

o nee, bij de Pulsstraat lag een fictieve deellijn. Er was nog geen Westwijk, we hadden de weilanden achter ons huis. Als er ijs lag was het thuis opbinden en over de sloten naar 'de berm', gezellig met veel kinderen. Er was nauwelijks autoverkeer, dus de straat was er voor 'buten' (verstoppertje), touwtjespringen, 'pappeellen, knikkeren, tollen met een zweepje, badmintonnen, 'hinkhokken', bokkie springen en dat alles tot het donker werd.

## 3. Kom je nog regelmatig in het dorp en volg je ook de ontwikkelingen hier?

Mijn ouders zijn allebei in Giessendam geboren en hebben er hun leven lang gewoond. Zij kwamen allebei uit een groot gezin en daardoor had ik heel veel ooms en tantes en neven en nichten. Aan de Sluimer kant was ik de jongste. Acht jaar jonger dan de neef boven mij. Aan mijn moeders kant, de Van Wijngaarden tak, zat ik in het midden. En ja, ik ben een volle nicht van Peter van Wijngaarden, voorzitter van de Historische Vereniging. Ik ben ook een volle nicht van 'meester Sluimer', hier ook vaker genoemd. En ik ben de jongste zus van Aagje van Beuzekom-Sluimer, van



*Mijn uitzicht vanaf mijn balkon op de waterskibaan, de skatebaan, fitnessstoestellen, voetbalkooi en achteraan de beachvolleybalclub*

destijds Modehuis van Beuzekom in de Peulenstraat. Redenen genoeg om door de jaren heen vaak terug te komen in Hardinxveld-Giessendam en van veel nieuwtjes en ontwikkelingen op de hoogte te blijven. Intussen ben ik mantelzorger geworden voor mijn zus en zwager, die nu in Giessenburg in de Groene Wei wonen. Ik zit in de Cliëntenraad van De Lange Wei en hier ontmoet ik weer oude bekenden en maak ik nieuwe contacten. En ik ben lid van de Facebookpagina van Oud Hardinxveld-Giessendam.

#### 4. Is het prettig wonen in een grote stad?

Ja, dat is het zeker. Theater, cultuur, scholing, horeca, architectuur, sport, infrastructuur, noem maar op. Er is zoveel te ontdekken en te beleven.

#### 5. Hoe ervaar je nu het stadsleven ten opzichte van het vroegere dorpsleven?

Ondanks dat ik nog altijd enorm kan genieten van de Alblasserwaard, de knotwilgen, de weilanden, de Merwede, de Giessen, de molens, het gevoel van mijn jeugd, vind ik de mogelijkheden van het stadsleven prettiger. Het bekleemde mij vroeger dat er zo op je werd gelet in het dorp.

Er werd veel over elkaar gepraat, (blijvende) stemfels op mensen gedrukt. Kortom de sociale controle benauwde mij. In Rotterdam voel ik me vrij om te doen en te laten wat ik wil. Ook op zondag, want die dag vond ik als kind in bij ons in de Boorstraat niet fijn. In mijn herinnering was ik het enige kind dat op zondag mocht buitenspelen. Ik was blij als na het middageten kinderen buitenkwamen om naar de zondagsschool te gaan. Ik ging graag mee en heb meerdere zondagsscholen bezocht. Mijn ouders, die zelf 'zwaar gelovig' waren opgevoed, vonden dat prima. Ik vertelde dan thuis wat ik had geleerd en zij konden dat aanvullen of toelichten. Tolerantie en respect waren bij ons thuis een groot goed.

#### 6. Rotterdam ligt ook in Zuid-Holland en het zal belangrijk zijn in welke wijk je daar woont om je prettig te voelen. Mis je er iets wat je in ons dorp vroeger plezieriger vond?

Zoals gezegd woon ik aan de rand van Rotterdam. Dat is een bewuste keuze geweest. De binnenstad is per metro uitstekend bereikbaar en de Zevenhuizerplas rondlopen is 7,5 km genieten. Ik mis hier niets wat ik vroeger plezieriger vond.



*Mijn werk met radioactieve stoffen op het lab in (toen nog) Dijkzigt. Later werd dat steriel werken in het pak met bedekt hoofd*

## 7. Men zegt weleens dat een kind zich beter kan ontwikkelen als het opgroeit in een omgeving met veel mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld in een grote stad. Hoe denk je daarover?

Mijn twee kinderen hebben in Nieuwerkerk aan den IJssel een fijne jeugd gehad met alle mogelijkheden van Rotterdam dichtbij. Ze konden kiezen uit o.a. vele middelbare scholen. Wij waren altijd op de stad gericht, ook omdat ik daar werkte. Vroeger, in mijn jeugd, waren stadse kinderen wat bekender met bijv. een grote bibliotheek, de bioscoop, de schouwburg. Maar zij konden dan weer niet of minder goed schaatzen. Nu maakt het niet meer uit of je in dorp of stad opgroeit. Een veilig, liefdevol en meelevend thuisfront bepaalt de ontwikkeling meer. En internet is overal.

## 8. Je vertrek zal te maken hebben gehad met studie, werk of liefde, of een combinatie daarvan. Wat doe of deed je voor werk?

Na mijn leuke (ja, ik genoot op de HBS) middelbare-schooltijd in Gorinchem ging ik naar de Hogere Laboratoriumschool in Rotterdam. Daar deed ik de richting klinische chemie en startte mijn loopbaan in het Eudokia ziekenhuis. Vandaar ging ik naar Gouda. Toen ik in 1979 moeder werd van een zoon moest ik stoppen met werken, want, zo zei mijn baas: *"Aan parttime werken doen we hier niet, het is alles of niets"*. Crèches waren er nog niet in mijn omgeving, dus ik stopte. Mijn (nu al jaren ex-) man begreep mijn liefde voor mijn vak en mijn wens om daar iets mee te doen. Toen mijn dochter eind 1980 drie maanden was, solliciteerde ik op een vacature voor een *'Ambtenaar van de burgerlijke stand, uitsluitend voor het voltrekken van huwelijken'*. Het woord Babs bestond nog niet. Ik werd tot mijn verbazing (ik was nog maar 29 jaar) aangenomen en in mei 1981 voltrok ik *'mijn'* eerste huwelijk in Nieuwerkerk aan den IJssel. Al snel had ik ook de strenggelovigen overtuigd dat ik met mijn Alblasserwaardse achtergrond heel goed hun levensstijl en wensen kende en begreep. Zo stond ik om

13.00 uur zonder make-up voor een oudgereformeerd bruidspaar om daarna opgemaakt en met gelakte nagels een volgend bruidspaar te trouwen. Een paar jaar later begon ik in het Dijkzigt ziekenhuis, nu Erasmus MC, op de afdeling Nucleaire Geneeskunde. Ik haalde mij certificaat stralingsbevoegdheid en heb daar tot mijn pensioen in 2016 bijna 33 jaar met heel veel plezier gewerkt. Mijn werk bestond voor de helft uit laboratoriumwerk voor zowel research als patiënten-onderzoek en behandeling en voor de andere helft was ik verantwoordelijk voor het botdichtheids-onderzoek. De eerste jaren kon ik mijn parttimebaan in Dijkzigt combineren met *'mijn 'huwelijken'*. Ik heb er meer dan 350 mogen voltrekken.

## 9. Je bent opgegroeid in Hardinxveld-Giessendam, heeft dat toen je jong was invloed gehad op de keuze van dat werk?

Nee, de keuze van mijn latere werk was al vroeg bepaald. Mijn tien jaar oudere zus Nesia ging naar de Kweekschool en zei dat ik wel naar de HBS kon gaan en daarna zou analiste in een ziekenhuislaboratorium een mooi beroep voor mij zijn. Mijn grote zus die schooljuffrouw werd had er verstand van en dus dacht ik dat zelf ook. Vanaf mijn eerste schooldag bij juffrouw Breur van school V in de Stationsstraat was ik vriendin met Beatrijs Lubbers, de jongste dochter van dokter Lubbers. Daar keek ik mijn ogen uit in de spreekkamer en in de apotheek waar assistente Janny de pillen telde, poeder op een papiertje afwoog op een weegschaal en daarna opvouwde tot de poeders die in een doosje gingen. Ik zag de glazen stopflessen met vloeistoffen om drankjes te maken. Het boeide mij enorm.

Ik had als 6-jarige na een paar keer spelen bij Beatrijs het hele doktershuis met alle verstopplekjes gezien en kon 's avonds aan tafel meedelen dat mijn ouders het verkeerd hadden verteld. Baby's liggen niet bij de dokter thuis in een kast of kamertje. Waar ze dan wel vandaan komen, wisten we pas een paar jaar later...

## 10. Als een kennis van je nog nooit in Hardinxveld-Giessendam is geweest, wat voor tips geef je die dan mee voor een eerste bezoek aan het dorp?

Verwacht geen mooi dorp, nou ja, misschien is het *'mooi van lelijkheid'*. Dat heeft als voordeel dat het niet wordt overstroomd door toeristen. De veranderingen en vernieuwingen die hebben plaatsgevonden blinken niet uit in architectonische schoonheid. De route van *'de Kaai'* in Giessendam tot voorbij *'den Bout'* aan het eind van Boven-Hardinxveld vond ik als kind fascinerend. Een lintdorp van 10 kilometer, dat was en is vrij uniek. Volg die route en geniet van de Merwede. Of ga vanuit de Stationsstraat de spoorlijn over, rij langs de Giessen naar Giessenburg en bezoek onderweg Museum De Koperen Knop.



Babs 1983

# 10 vragen voor Dirk Arie de Paus

Geboren 13 januari 1950 te Hardinxveld

Zoon van Andries de Paus en

Dingena Cornelia de Heer

Gehuwd geweest met:

Jacobina Adriana Thema Hilda Mansholt

Geboren 16 december 1951 te Ulrum

Overleden: 5 oktober 2024 te Vierhuizen

Geen kinderen

## 1. Hoeveel jaren woon je al buiten Hardinxveld-Giessendam?

In feite al vanaf mijn 16e jaar. Ik heb in 1966 mijn Mulodiploma (met Middenstandsdiploma) behaald en meteen na de zomervakantie ben ik als beroepsmilitair in dienst gegaan. Op 6 september 1966 ben ik door de poort gelopen van de Luchtmacht Kaderschool te Schaarsbergen voor de opleiding tot onderofficier bij de Koninklijke Luchtmacht. In die tijd woonde je op kamers op een militair onderdeel en je kwam alleen in de weekenden thuis.

## 2. Waar groeide je op in Hardinxveld?

Ik ben opgegroeid in Beneden-Hardinxveld, aan de rivier de Merwede. Na de Watersnoodramp van 1953 is ons gezin verhuisd naar binnendijs, naar Peulensstraat 60. Dat huis is in 1973 vanwege de aanleg van de Wielwijk afgebroken en mijn ouders zijn toen verhuisd naar een flat in de Plutostraat. Ik woonde in die tijd al in Canada.

## 3. Je vertrek zal te maken hebben gehad met studie, werk of liefde, of een combinatie daarvan. Wat doet, of deed je voor werk?

Zie onder vraag 1 en Epiloog.

## 4. Je hebt in veel landen gewoond en gewerkt, vertel er eens iets over.

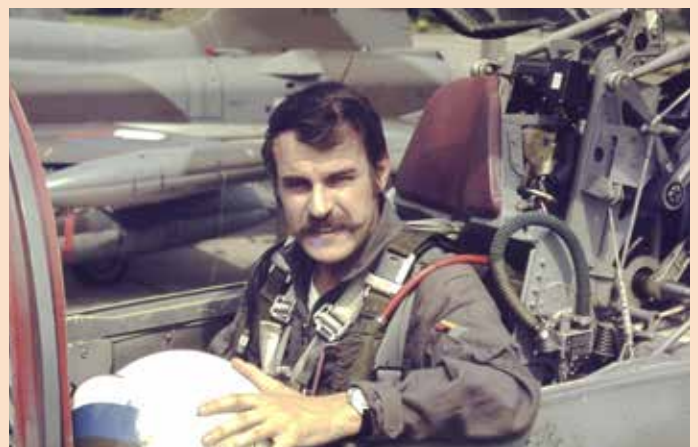
Mijn eerste buitenlandplaatsing was naar Canada. Ik wilde daar altijd al naartoe. Twee ooms (van mijn vaders eerste huwelijk: Cornelis en Arie de Boon met



Omstreeks 1959. Het huis onderaan de dijk, afgebroken in 1973 voor de aanleg van de Wielwijk. Het huisnummer is hier veranderd en zou nr. 60 kunnen zijn. Links bovenaan de foto is de sporthal te zien, die zich achter de OLS bevond. Links op de foto het huis van melkboer Alblas; rechtsboven aan de dijk was het woonhuis en de bakkerij van bakker Vlot



Mijn laatste jaar in Canada. Voor mijn kosthuis



1977, na een vlucht, in de backseat van een Northrop NF-5 van de 316-Squadron van de vliegbasis Gilze-Rijen



1962. Klassenfoto van het laatste jaar lagere school. Rechts het hoofd van de school de heer Boerboom. Juffrouw onbekend. Ook hier herken ik maar bar weinig leerlingen. Ik doe een poging:  
Bovenste rij, 7e van links: Herman IJerman. 8e van links: Gerrit de Ruiter, 1e van links: Thijs Brouwer. 11e van links: Euser (?).  
Middelste rij, vanaf juf 3e van links: Aja Blokland. 5e van links: Marja (?). 12e van links: Truus de Ruiter.  
Onderste rij: 4e van links: Herman Buijk. 7e van links: Dirk Arie de Paus. 11e van links: Jan Vlot. 12e van links: Jaap Koppelaar.  
13e van links: Jan van Houwelingen

hun vrouwen Geertje en Jannie en kinderen) waren na WOII naar Canada geëmigreerd en de foto's en brieven die zij stuurden, boeiden mij mateloos. Het toeval wilde, dat de Nederlandse Luchtmacht in 1971 de vliegeropleiding in Canada startte (eerder was dat in de VS). Er kwam een vacature voor een onderofficier om daar een soort reisbureau/verhuiskantoor/manusje-van-alles positie te betrekken. Tot mijn stomme verbazing was ik toen de enige kandidaat. Ik heb daar samen met een commandant vier jaar op een Canadees hoofdkwartier gewerkt. Mijn baan bracht mij ook naar verschillende plaatsen in Canada en tijdens vakanties ben ik diverse keren heel Canada en de Verenigde Staten doorgereisd.

Mijn baas in Canada was in Nederland commandant geweest van een fotoverkenningssquadron, en heeft mij enthousiast gemaakt voor het inlichtingenwerk dat daaraan verbonden is. Terug in Nederland ben ik terechtgekomen bij de Luchtmacht Inlichtingendienst (LUID), waarin ik eerst functies heb vervuld bij vliegende eenheden. Je hield je dan o.a. bezig met brieven en debriefen van vliegers. Door deze werkzaamheden kwam ik bij mijn volgende buitenlandse plaatsing terecht. Dat was bij het NAVO-hoofdkwartier AAFCE (*Allied Air Forces Central Europe*). Het zgn. *War Headquarters* van AAFCE was gevestigd in een grote bunker in een berg (genaamd Bõrfink) bij de Kreishauptstadt Birkenfeld in de Hunsrück. Een prachtig gebied. Mijn baan bestond eruit om de dreiging van het Warschau Pakt op luchtgebied te inventariseren, in de zin van:

hoeveel vliegtuigen en luchtverdediging hebben ze, welke technische capaciteit heeft al dat wapentuig, waar zijn hun locaties, wat doen ze er mee, hoe geïntenseerd zijn ze? En zo nogal meer. Dat heb ik bijna drie jaar gedaan, en uiteraard in mijn vrije tijd ook weer veel gereisd door (toen nog) West-Duitsland.

Die plaatsing in Duitsland bereidde mij uitstekend voor op mijn volgende functie. Begin 1981 kon ik solliciteren op een baan als assistent van de militaire attaché in Warschau. In die tijd, midden in de Koude Oorlog, wisten we nauwelijks wat er achter het IJzeren Gordijn gebeurde. Mijn taak bestond eruit om zoveel mogelijk te weten te komen over de Poolse strijdkrachten en de Russische, die toen nog massaal in Polen waren gestationeerd. Dat hield ook in dat we verkenningen uitvoerden van militaire objecten. Zonder het al te spannend te maken kan ik zeggen dat het werk daar niet helemaal zonder risico was. Een Franse en een Amerikaanse collega, die hetzelfde werk deden in de DDR, zijn in die tijd omgekomen (ja, in de 'Koude' Oorlog). Met die Fransman had ik in Polen nog samengewerkt. In 1981 werd in Polen ook nog eens de Staat van Beleg afgekondigd, onder het bewind van generaal Jaruzelski, bedoeld om de arbeidersbeweging *Solidarność* de kop in te drukken. Daar vielen slachtoffers bij en enkele Poolse kennissen van mij verdwenen voor een paar jaar in een kamp, of werd het werken onmogelijk gemaakt. Westerse pottenkijkers waren niet welkom, dus de kans dat je het land uitgezet werd of erger was altijd aanwezig.



1991: Waarnemer bij de European Community Monitor Mission in voormalig Joegoslavië



Voormalig duikopleidingsvaartuig A848 van de Koninklijke Marine, de 'Triton', op de Waddenzee

In Warschau leerde ik Thema Mansholt kennen, mijn latere vrouw. Zij werkte op de ambassade voor de landbouwattaché. We raakten al gauw bevriend, en dat was van invloed op mijn bestemming in Groningen, en op mijn laatste plaatsing in het buitenland. Zij ging eerder, in 1982, terug naar Nederland om samen met haar broer het akkerbouw- en veredelingsbedrijf van haar vader over te nemen, die hartklachten had gekregen. Ik bleef nog bijna twee jaar in Polen en ben daarna in september 1984 bij haar ingetrokken op een boerderij in de Westpolder, buiten het dorpje Vierhuizen. Na die tijd werkte ik voornamelijk in Den Haag op de Luchtmachtstaf en later op het Ministerie van Defensie, voor de MIVD (Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst).

Die werkzaamheden brachten mij weer in verschillende buitenlanden voor vergaderingen of conferenties, zoals in Groot-Brittannië, Denemarken, Spanje, Duitsland, Frankrijk, Malta, Slowakije, Israël, Georgië, Noorwegen en Italië om maar een greep te doen. In mijn 'Haagse tijd' heb ik in de avonduren VWO gedaan, en daarna een paar jaar rechtenstudie. Daar heb ik nooit iets mee gedaan, maar het gaf mij wel de mogelijkheid om op 40-jarige leeftijd nog officier te worden.

In die jaren stak ik ook mijn vinger op voor uitzendingen.

De eerste was in 1991, toen het conflict in voormalig Joegoslavië net was uitgebroken. Ik werd waarnemer voor de *European Community Monitor Mission* (ECMM). Dat waren die mannen in witte ijscopakken. Onze taak was om langs de fronten met militaire commandanten te overleggen om, veelal lokaal, te proberen een einde aan de vijandelijkheden te bereiken. Een niet erg bevredigende missie, omdat al gauw bleek dat het conflict onbeheersbaar was en op termijn gewoon vreselijk uit de hand liep. Ook niet bepaald ongevaarlijk. Je stond in de frontgebieden

nogal eens bloot aan beschietingen. Een Franse marineofficier met wie ik samen in een team zat, werd tijdens een helikoptervlucht door een Servisch jachtvliegtuig uit de lucht geschoten en alle inzittenden kwamen hierbij om. Hiervoor zijn na het Balkanconflict een aantal Servische officieren door het Tribunaal in Den Haag veroordeeld. Een Belgische collega werd op een dam dodelijk getroffen terwijl hij met zijn witte jas stond te zwaaien.

Mijn tweede uitzending was in 1994, als inlichtingenofficier bij het helikopter detachement van Dutchbatt 2. Ook bepaald geen rustige tijd. Het kwam namelijk nogal eens voor dat toestellen vanaf de grond beschoten werden, of bemanningen van konvoeien werden belaagd.

De derde uitzending was in 1996 naar het vliegveld Villafranca in Italië, waarvandaan met Nederlandse F-16's missies boven voormalig Joegoslavië gevlogen werden. Ik was daar werkzaam in de staf van de detachementscommandant als eindverantwoordelijke voor de inlichtingenbriefings aan de vliegers en de veiligheid van het detachement. In die laatste functie had ik regelmatig contact met lokale veiligheidsfunctionarissen van de Italiaanse en Amerikaanse diensten en de Carabinieri. Heel aparte baan, wel druk, maar toch een beetje met een vakantiesfeer.

Voor mijn laatste plaatsing kreeg ik in 2000 drie aanbiedingen: een functie bij het *Department Peace Keeping Operations* van de VN in New York, een functie bij de OVSE in Wenen, of een plaatsing als militair attaché in Moskou. Mijn vrouw Thema had in haar jeugd in Brussel Russisch gestudeerd, dus de keuze was voor mij snel gemaakt. Ik werd door defensie meer dan een jaar vrijgemaakt om de Russische taal te leren. Daarna werd ik in de rang van luitenant-kolonel als adjunct defensieattaché op de Nederlandse ambassade in Moskou aangesteld. Daar heb ik gewerkt van 2002 tot mijn dienstverlating in oktober 2006. Ook in



*In de haven van Zoutkamp tijdens het evenement 'Winterwelvaart'*

Rusland heb ik samen met Thema intensief gereisd, zowel voor het werk als privé. Poetin was al wel aan de macht, maar voordat hij het Russische volk de duimschroeven aan ging draaien, was er nog behoorlijk wat vrijheid, en konden westerse 'pottenkijkers' (want dat bleef je) nog vrij rondreizen.

#### **5. Je bent opgegroeid in Hardinxveld-Giessendam. Heeft dat toen je jong was invloed gehad op de keuze van je werk?**

Nee, in het geheel niet.

#### **6. Men zegt wel eens, dat een kind zich beter kan ontwikkelen als het opgroeit in een omgeving met veel mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld in een grote stad. Hoe denk jij daarover?**

Met die stelling ben ik het geheel niet eens. Eén van de beste voorbeelden daarvan is het leerlingenbestand van de Calvijnschool voor Ulo in Hardinxveld. Het is mij bekend dat veel oud-leerlingen na deze schoolloopbanen hebben doorlopen die bepaald indrukwekkend zijn, of opmerkelijke dingen hebben gedaan die in geen enkel opzicht onderdoen voor die van kinderen uit een grote stad.

#### **7. Hoe ervaar je nu de rust van zo'n klein dorp gelegen tegen het Wad als je het vergelijkt met de hectiek van de Randstad?**

Vanwege het werk van mijn echtgenote op een akkerbouwbedrijf wonen wij (woon ik nu) in de polder buiten het dorp, tussen de akkers. Daar is de rust maar betrekkelijk. Er is altijd bedrijvigheid van tractoren, landbouwmachines en vrachtverkeer. In zaai-, ploeg- en oogsttijd dendert continue landbouwverkeer door de polder; in de aardappel- en bietenoogsttijd rijden vrachtauto's af en aan, ook in de nacht. Bovendien grenst onze polder aan een militair oefenterrein waar met tanks en pantservoertuigen gereden wordt, waar wordt gevlogen en geschoten. Daarnaast is de polder in de weekenden een geliefd oord voor fietsers,



*2005. In de functie van adjunct defensieattaché van de Nederlandse ambassade in Moskou, genomen ter gelegenheid van een galabal op de Chinese ambassade*

wielrenners en motortouristen. Het is een stadse illusie om te denken dat het platteland rustig is. Alleen wanneer de gewassen staan te groeien en er verder geen bedrijvigheid is, kan de stilte heerlijk overkomen.

#### **8. Mis je daar iets wat je vroeger bij ons in het dorp prettig vond?**

De rivier. Mijn eerste herinneringen zijn aan de rivier, namelijk van de Watersnoodramp van 1953. Ik was 3 jaar en lag op de bovenverdieping van ons huis in een bedje te luisteren. De wind loeide om het huis en het water klotste tegen de muren. Ik hoorde de kippen van de burens krijsen, die zich langs de dakgoten in veiligheid probeerden te brengen. Ook was er hevig gebonk. Mijn vader had twee zware roeiboten, die gebruikt werden om koeien de rivier over te zetten. Die waren losgeslagen en begonnen tegen de muren te beuken. Later zijn ze door de wind meegenomen en over de rivier verdwenen. Mijn vader heeft ze nooit teruggezien. Ik kan me niet herinneren dat ik bang was. Daar was ik kennelijk nog te jong voor. Ik lag het allemaal met belangstelling aan te horen. In de dagen erna herinner ik mij nog het schrapen van blikken en schoppen over de betonnen vloer beneden om het water weer uit de woning te krijgen.

Het zal omstreeks 1954 geweest zijn, toen de rivier helemaal dichtvroor. Ik kan me nog herinneren dat ik aan de hand van mijn vader over die voor mij toen eindeloze ijsvlakte liep. Het was schimmig verlicht door de lampen van de sleepboten met rijnaken, die daar ingevroren lagen. Het was doodstil en toch ook niet. Overal stemmen om je heen, want er liepen veel mensen en je voetstappen kraakten van de vorst. Spookachtig en onvergetelijk.

Als jochie speelde ik onderaan de dijk achter het huis op een strandje aan de rivier. Plankje, blokje, stokje, dat was een sleepboot. Mijn moeder was er niet bang voor dat mij wat zou overkomen. Niet ver voor het strandje liep een geul, die door kleinere schepen gebruikt werd. Daar moest ik niet bij in de buurt komen, zei mijn moeder, want daar zat 'de boeman'. Dat deed je dus gewoon niet. Tegenwoordig schijnt dat niet goed te zijn voor de psyche van een kind (!).

Buurman De Jong, die boer was, had land aan de overkant in het Land van Altena. Zijn zoon roeide bijna dagelijks de rivier over en aan het eind van de dag weer terug. Ik ging dan wel eens mee. Dat was spannend, want hij moest aan het eind van de krib precies inschatten of hij nog voor een aankomende sleep over kon of dat hij moest wachten om erachter langs te gaan.

Ik ging ook wel eens mee met Stam, van het Lange Veer. Die had een bunkerboot, die hij gebruikte om diesel te halen in de havens van Rotterdam. Vaak voer hij dan 's nachts heen en weer, met het tij mee. Een hele belevenis. Het water van de Rotterdamse havens werd 's nachts prachtig gekleurd door de verlichting op de kades. Die kleuren kwamen van een dikke film brandstof die op het water dreef. Het aftanken was ook heel simpel. Als de diesel over de vulopeningen door het gangboord wegliep, dan waren de tanks vol. Milieu bestond toen niet!

*N.B.: Het valt misschien op, dat dit verhaal uitsluitend over Hardinxveld gaat. Dat is juist: met Giessendam heb ik namelijk helemaal niets. Ik kwam er nooit.*

## 9. Ben je geïnteresseerd in historie?

Geschiedenis is niet alleen interessant, maar bovenal relevant. Welke jongere krijgt op school iets te horen over het *Emser Depeche* (genoemd naar de plaats Bad Ems)? Dat was een door de Pruisische kanselier Otto von Bismarck gemanipuleerd bericht van keizer Wilhelm I naar de pers, bedoeld om de Fransen in de gordijnen te jagen. Dat lukte wonderwel en resulteerde in de verschrikkelijke Frans-Duitse oorlog van 1870/71. Dat bericht was een zuiver voorbeeld van nepnieuws, tegenwoordig heel actueel. Het toont aan, dat het van alle tijden is en hoe gevaarlijk het kan zijn.

Eén geschiedkundig voorval is van grote invloed geweest op mijn loopbaan. In 1968 was ik nog in opleiding. Op enig moment haalde de commandant van de school, kapitein Van Grinsven, ons uit het leslokaal en bracht ons naar de mess, waar de televisie aanstond. Hij zei: "Kijk goed naar wat je hier nu ziet, dit wordt geschiedenis". En daar zagen we in zwart-wit hoe Warschau Pakt troepen Tsjecho-Slowakije binnenvielen en de Praagse Lente met tanks vermorzelden. Ik was pas 18, maar kwaad over zoveel onrecht en dacht: "Als ik ooit nog eens iets tegen dat verschrikkelijke communistische systeem kan doen, dan zal ik dat niet laten". Die kans heb ik dus jaren later in Polen gekregen (zie onder vraag 4).

## 10. Als een kennis van je nog nooit in Hardinxveld-Giessendam is geweest, wat geef je die dan voor tips mee voor een eerste bezoek aan ons dorp?

De Rivierdijk, en dan bedoel ik met de blik op de rivier zelf, vanaf de plaats op De Hoek waar ik ben opgegroeid, tot aan het eind van Den Bout.

**De rivier leeft.**

---

## Epiloog

Na mijn dienstverlating in oktober 2006 heb ik eerst maar eens tijd genomen om voor mezelf te bepalen wat ik met de rest van mijn leven zou gaan doen. Toen bleek dat het water toch weer begon te kriebelen. Ik besloot om vanuit Lauwersoog iets met een schip te gaan doen. Om dat gedegen aan te pakken heb ik mij toen ingeschreven voor een opleiding aan de Zeevaartschool Abel Tasman in Delfzijl. Ik was met 60 jaar de oudste van de klas. Leuke ervaring. Na nog een jaar stage-varen heb ik in 2011 vaarbevoegdheid voor de kustvaart gehaald (*Master near coastal voyages*). Met die papieren mag je met een schip tot 500GT en motorvermogen tot 3000Kw tot 30NM uit de kust varen.

In die jaren kreeg ik een schip op het oog, dat ik uiteindelijk in 2013 gekocht heb. De Triton, een voormalig duikopleidingsvaartuig van de Koninklijke Marine, gebouwd in 1964. Het schip is in 1992 bij de marine uit dienst genomen en had sindsdien als sportvissersvaartuig vanuit Lauwersoog gevaren. Samen met mijn vrouw Thema heb ik het schip, dat erg verwaarloosd was, weer zover gekregen, dat het in 2019 als zeeschip weer volledig werd gecertificeerd, o.a. ook om met passagiers te varen.

Ik sta nu ingeschreven als ZZP'er. Thema is helaas op 5 oktober jl. overleden. Ze was mijn maatje, met wie ik 43 jaar door dik en dun ben opgetrokken. Hoe ik nu verder moet is mij nog niet duidelijk.

**Ik weet wel dat er bij mij geen geraniums in de vensterbanken komen!**

# Een Hardinxveldse die bijna Surinaamse werd

Alie van Lopik-de Jong

Op een koude herfstmiddag word ik hartelijk ontvangen in een mooi en goed verwarmd appartement in Sliedrecht, tropisch warm. Dat klopt ook wel, want de bewoners van dit appartement woonden en werkten van december 1960 tot mei 2017 in Suriname en houden van warmte. Het zijn Janny van Santen, geboren 14 december 1933 aan de Nieuweweg 14 te Hardinxveld en haar man Baan Stoop, geboren 1 november 1932 te Sliedrecht. Beiden zijn de 90 al gepasseerd, maar nog gezond en vitaal en inmiddels 71 jaar getrouwd.

Het mag toch wel bijzonder heten om als Alblasserwaards echtpaar 57 jaren lang geleefd te hebben in Suriname.



Een land dat van 1667 tot 1954 een kolonie was van Nederland en daarna een autonoom land binnen het Koninkrijksverband. Op 25 november 1975 was Suriname geheel onafhankelijk. Een derde van de bevolking vertrok toen naar Nederland. Suriname is een dunbevolkt land. 90% van het land is bedekt met tropisch regenwoud. Het is een van de meest beboste landen ter wereld en daardoor klimaatnegatief. Er wordt meer CO2 geabsorbeerd dan uitgestoten. Het Centraal Suriname Natuurreservaat staat op de Unesco-Werelderfgoedlijst. Nederlands is nog altijd de voertaal en



de ambtelijke taal. De autochtone bevolking spreekt daarnaast ook Sranang.

## De liefde voor de tropen

Baan Stoop hield niet zo van het koude en natte Nederlandse klimaat. Toen hij als marineman in Nieuw-Guinea gestationeerd werd, ontdekte hij een klimaat waar hij zich eindelijk 'senang' voelde.



Jenny met haar grootmoeder, zomer 1935



Gert - Janny - Krijn



School met de Bijbel met meester Blokland, juli 1947

Begin jaren 50 was Baan in Amerika. Hij ging daar met militairen heen voor het ophalen van een onderzeeboot en een mijnenveger. Daar kregen zij het bericht dat er een Watersnoodramp in Nederland had plaatsgevonden. Een schokkend bericht voor de Nederlanders: de provincies Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Holland en Noord-Brabant zouden onderwater staan. Gelukkig werd dat bericht enkele dagen later bijgesteld en kreeg Baan te horen dat het in Sliedrecht was meegevallen. Maar enkele jongens uit Zeeland kregen heel slecht nieuws: hun ouders waren verdronken. In september 1953 trouwden Baan en Janny. Omdat Baan in Amerika was bleef Janny, jongste van een gezin van elf, bij haar ouders wonen.



*Gemeentehuis van Boven-Hardinxveld*

In 1955 konden ze zich gaan settelen in Sliedrecht. Ze kochten een huis en Janny ging werken als telefoniste op het postkantoor. Ze moest intern worden opgeleid, maar dat ging snel, na een maand had ze het onder de knie. De eerste getrouwde telefoniste die op het postkantoor kwam te werken. Dat wekte nogal verbazing. Jopie Boonstoppel leidde haar op. Ook een

Hardinxveldse en nota bene nog een klasgenoot van de lagere school. Altijd zijn ze vriendinnen gebleven, penvriendinnen.

Inmiddels was er bij Janny en Baan een dochter geboren. Baan verlangde nog altijd naar een leven in de tropen. Die mogelijkheid diende zich aan. Het grote Rotterdamse accountantskantoor *Moret & Limperg*, met vestigingen over heel de wereld, vroeg hem of hij zou willen werken op het kantoor in Paramaribo. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd. November 1960 vertrok het gezinnetje per vrachtschip de grote plas over, 12 dagen aan boord op een woelige oceaan, en.... Janny was zwanger van haar tweede kind.



Janny en Baan kwamen in Paramaribo in een totaal andere wereld te wonen dan die van het druilerige en dikwijls koude Nederland. Alles was anders, maar gelukkig niet de taal. Overal sprak men Nederlands. Ze maakten makkelijk vrienden. Werden lid van sportverenigingen, serviceclubs als Rotary en Inner Wheel en leerden zo snel veel mensen kennen. Janny kwam door haar Inner Wheel club veel met de lokale bevolking in contact. Zij is 40 jaar lid geweest. In huis moest Janny wennen aan het ongedierte dat er rondkroop, maar al gauw kregen ze een mooi huis dat goed schoon te maken was.

Ze ging op kookcursus, Indonesisch koken o.a. en leerde zo hoe ze met kousenband en allerlei andere inlandse groenten lekkere gerechten kon maken. Ze ging op stap met mensen die het moeilijk hadden en die genoten van een dagje uit, liefst met een 'sopie' (borreltje) voor het naar huisgaan. Of ze verzorgde met een groep dames een kerstdiner. Er was altijd iets te doen.

Baan ging in zijn vrije tijd graag het binnenland in. Suriname is een land met (nog) weinig toerisme. Het heeft een kustlijn van bijna 400 km maar geen helderblauw zeewater met echt witte stranden. Het zeewater in Suriname is vaak bruin door de mangroves en



de verbinding met de rivieren in het land. Die liggen hoger en voeren water en Amazoneslib aan, dat maakt de kust in Suriname troebel van kleur. Wie van natuur houdt kan fantastische tochten maken naar het binnenland. Daar zijn resorts waar men kan overnachten. Het is er heel dunbevolkt. Hier en daar wonen wat Indianengroepen. In het binnenland zijn geen wegen, maar gaat het vervoer via het water.

*"Weleens Kwatta gegeten?", vraagt Baan aan mij. "Ze verkochten het o.a. bij Jamin".* Opeens zie ik die repen voor mij. Chocolade die destijds erg bekend was.

*"De cacao kwam uit Suriname. Kwatta verwijst naar een Surinaamse cacaoplantage. Het woord betekent 'een vierde' en dat duidt op het recept van de reep, die bestaat voor een kwart uit cacao. De eerste verpakte chocoladereep van Kwatta kwam in 1907 op de markt".* Wat weten we toch weinig meer van Suriname.



## Rijk

Men staat er dikwijls niet bij stil, maar Suriname is een van de rijkste landen ter wereld. Het staat op de wereldranglijst op de 17<sup>e</sup> plaats op basis van natuurlijke hulpbronnen. Het land is voornamelijk rijk aan ruwe olie en aan goud. Daarnaast exporteert men veel vis, rijst en bananen. Nederland staat volgens deze rekenmethode op de 19<sup>e</sup> plaats.



## Sliedrecht

Janny geniet nu vanaf de vijfde verdieping van het Sliedrechtse appartement van de prachtige wolkenluchten en droomt iedere nacht van haar tuin in Paramaribo en van de aapjes die er rondspringen. Baan gaat zo mogelijk nog elk jaar met een zoon of kleinzoon terug naar het land waar ze vele mooie jaren hebben doorgebracht. De liefde voor de tropen blijft.

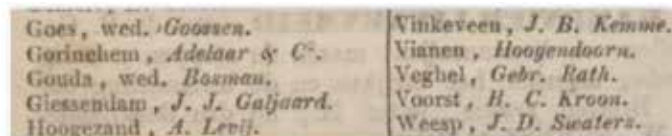
Hartelijk dank Janny en Baan voor jullie prachtige levensverhaal.

# ACHTER de KRANT

Kees Zonnenberg

Soms is het maar iets kleins, dat je leest in de krant en dan staat het ook nog eens een keer met kleine lettertjes geschreven. Toch roept zo'n bericht dan vragen bij me op. Wat zit hierachter? Achter de krant.

Neem nu de onderstaande advertentie uit de Opregte Haarlemsche Courant van 28 maart 1868. Daarin worden vanuit het landelijk depot, dat onder beheer staat van ene heer M.J.C. Ham te Utrecht, wonderbaarlijke producten aangeboden als waldwolwatten en dennennaalden-olie. Daarbij treffen we ene J.J. Galjaard uit Giessendam aan, die onder het hoofd-agentschap van de heer Ham te Utrecht, zijn nering doet in Giessendam.



Ham handelt al langer in waldwolproducten, maar op die 28e maart 1868 is het de eerste keer dat we deze Giessendammer Galjaard tegenkomen onder de advertentie.



Niet lang daarna, in de Opregte Haarlemsche Courant van 4 februari 1869, treffen we Galjaard zelfs aan boven de advertentie, met een attest, een ervarings-verhaal uit de praktijk: het lijkt voorwaar om een wondermiddel te gaan.

Vragen waar we in dit artikel een antwoord op proberen te formuleren zijn:

- Wat is waldwol?
- Wie was en wat deed die M.J.C. Ham uit Utrecht?
- Vanwaar die Giessendammer die Giessendammer Galjaard en hoe is het hem vergaan?

## Waldwol, wat is dat?

Waldwol is van oorsprong een Duits product. De naalden van dennenbomen werden daarvoor gebruikt om boswol (waldwol (D)) te fabriceren. Dat werd geproduceerd om matrassen mee te vullen. Getuige de diverse advertenties bevatte de waldwol ook medicinale kwaliteiten, wanneer het namelijk werd verwerkt in hemden en onderbroeken, alsook in onderbeenwarmers. Men adverteert met 'Waldwol Gezondheidskleedingstukken'. Het product was zogenoemd 'anti-rheuma'. Trouwens, ook jicht werd er nog mee bestreden.

Het is heel opvallend, wanneer je een krant uit -zeg het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw- openslaat, je in gewiekste reclameboodschappen een heel scala aan drankjes, poeders, zalfjes, pillen en capsules wordt aangesmeerd, als remedie tegen werkelijk alle kwalen, variërend van ernstige ziekten tot hinderlijke ongemakken.

Opmerkelijk is het, dat de heer Ham uit Utrecht in 1858 vermeld staat onder advertenties die 'heilzaam katoenpluis tegen spierpijn in het algemeen en reumatiek in het bijzonder' verkoopt: de 'echte Abshaubbin's Anti-Rhumatische Watten'. Hij is niet de landelijke dephouder, maar de Utrechtse verkoper ervan. Wie Abshaubbin moest voorstellen, welke firma dit product maakte en welk wondermiddel er 'in de watten gelegd' was, bleef in alle advertenties onbekend. In datzelfde jaar 1858, adverteert Ham met dennennaaldenolie (Oleum pini Silvestris). Hij somt daarbij een hele rits geneesheren uit Duitsland en Zwitserland op, die de olie promoten. Dr. Hoppe, dr. Clemens, dr. Heuschkel, dr. Jacoby, dr. Pauly en dr. Niemeijer. Datzelfde rijtje kom ik weer tegen in een advertentie uit 1862, waarin Ham Waldwol en dennennaaldenolie aanbeveelt.



## Wie was en wat deed M.J.C. Ham uit Utrecht?

Michiel Jan Christiaan Ham werd geboren in Hilversum (1826) en hij overleed in Utrecht (1898). Zijn

vader was fabrikant. Hij trouwde in 1849 als 22-jarige met de 44-jarige weduwe Jeannette Jacqueline Georgette Landré. Michiel is dan banketbakker. Dit huwelijk eindigde na 5 jaar met het overlijden van Jeanette. In datzelfde jaar 1854, trouwt Michiel (28), die dan winkelier is, met de 24-jarige Catharina van Ommeren.

Vanaf 1856 adverteert hij in diverse kranten met 'Glaced Fer' of wel ijzerglans, een soort kachelpoets. Ham woont dan in Utrecht in de Choorstraat. Samen met H.G.K. van Ommeren uit Arnhem is hij verkoper van deze blikken, verpakt in dozen. Later breidt het aantal landelijke verkooppunten uit. Of laatstgenoemde nog familie van zijn huidige vrouw is, heb ik niet kunnen ontdekken. In elk geval was het niet haar vader.

Vanaf 1858 komen we de naam van Ham tegen onder advertenties van Abshaubbin's watten tegen rheuma. Wat later, in hetzelfde jaar 1858, adverteert Ham met Oud-Cartagena's 'berg-plantenolij', zo te lezen een zeer probaat middel tegen haaruitval: haarversterkend en haar ontwikkelend. Zelfs voor kale hoofden is er het middel dat cameleon-olie heet, met in de advertentie een aanbeveling van professor dr. Valleix, arts in een ziekenhuis in Parijs. Een feit in 1858 dat niet vergeten mag worden, is dat de ijzerglanslak, de ijzerglans, koninklijk geoctrooieerd is! Tussen de advertenties waarin Hams naam bij de meest wonderbaarlijkste middelen voorkomt, lezen we in 1858 ook een advertentie over de geboorte van een zoon.

In 1860 adverteert Ham met Brusselsche Crinolines. Samen met iemand uit Amsterdam heeft Ham het enige depot hiervan in ons land. Deze keer dus de verkoop van hoepelrokken, een kledingstuk dat door vrouwen tussen circa 1850-1870 gedragen werd om de vorm van de kleding een steeds wijdere -'vrouwelijker'- klokvorm te geven.

In 1861 komen we Ham ineens tegen in een advertentie voor 'Japans tandpoeder'. In Engeland heeft dit product zoveel bijval gekregen, dat het zelfs de Engelse tandpoeders in de families verdreven heeft, aldus de advertentie.

Weer een jaar later, in 1862, adverteert Ham, als Nederlands hoofd-depohouder, met 'Fransch analen praeparaat', een kleurstof die tegen zon en was bestand is. In een latere advertentie blijkt dat het een drukfout betrof, en het 'Fransch anilin praeparaat' moest zijn; aniline, zogezegd. Ondertussen is Ham in 1862 ook hoofdagent van 'boschwol-producten' geworden, wat de Nederlandse vertaling van Waldwol is.

## Van waar die 'Giessendammer' Galjaard en hoe is het hem vergaan?

In de 60er jaren van de 19<sup>e</sup> eeuw komen we in de advertenties van Ham, met name wanneer het gaat om de Waldwol, de naam van Galjaard tegen. Hij is geen geboren Giessendammer. De wieg van Jan Jacobus Galjaard stond in Hillegom. Op 11 maart 1840 kwam hij ter wereld. De vader van Jan Jacobus, Jan (42) is tuinier en hij verricht de aangifte van de geboorte van zijn zoon. Jan Jacobus' moeder is Alida van Waveren, maar hij heeft zijn moeder nauwelijks gekend, ze overleed in 1842, toen Jan Jacobus 2 jaar oud was. In 1854 overleed te Hillegom Jan Jacobus' vader. Op 14-jarige leeftijd is Jan Jacobus wees. In het bevolkingsregister van Haarlem vinden we hem te midden van allen die daar hun tijdelijk verblijf hebben (gehad). Van beroep is hij dan kleeblekersknecht. Het bleken van linnen en andere stoffen textiel was een beroemde bezigheid in de omgeving van Haarlem. Uit heel de wereld werd er bijvoorbeeld linnen naar Haarlem gebracht, om het bleekproces te verrichten. Jan Jacobus is er blijkbaar druk mee geweest: een zwaar ambacht!

Wat zijn godsdienst betreft is Jan J. Nederlands Hervormd. Jan Jacobus komt in Haarlem vanuit Hillegom in mei 1859, en vertrekt op 20 juni 1863 weer terug naar Hillegom, daar beoefent hij dan het vak van kleermaker en huist hij in Hillegom eveneens bij een kleermaker, de familie Kogenhof, om op 21 maart 1864 zich in Giessendam te vestigen, 24 jaar oud.

## Huwelijk

Op 1 augustus 1866 treedt Jan Jacobus als 26-jarige kleermaker en winkelier te Giessendam in Haarlem in het huwelijk met de eveneens 26-jarige Wilhelmina Berkenvelder. Zij zag ook het levenslicht in 1840 maar dan aan de andere zijde van ons land: in Enschede. Zij overlijdt in 1917 te Den Haag. Waar Jan Jacobus' vader voornamelijk de kost buiten verdiende, deed Wilhelmina's vader dat binnen: hij was tapper. Wilhelmina was enig kind. Bij haar huwelijk is haar vader reeds overleden.

Zowel de vader als de moeder van Jan Jacobus zijn overleden en zodoende beiden niet aanwezig bij zijn huwelijk. De moeder van Wilhelmina gaf haar toestemming voor het huwelijk.

In Giessendam vestigen Jan Jacobus en Wilhelmina zich op B 333. Lief en leed maken zij mee: in mei 1867 de geboorte van dochter Alida, J.J. is dan koopman; in augustus 1867 het overlijden van deze dochter Alida, J.J. is nog steeds koopman; in december 1868 de geboorte van weer een dochter Alida, J.J. is dan winkelier; in januari 1870 ziet Jan het levenslicht. Zijn vader is winkelier. Ouder dan een half jaar is Jan niet geworden; zijn vader is nu kleermaker. In augustus 1871 kondigt Margrietha zich aan, haar vader is weer winkelier.

# Waldwolwatten en Dennennaalden-Olie.

Volkomen geneezing van alle **Jicht** en **Rhumatiek**, door aanwending der ANTI-RHUMATISCHE WALDWOLWATTEN à 25 en 50 Cts. het Pak, en DENNENNAALDEN-OLIE à 40 en 80 Cts. per Flesch, verkrijgbaar bij den HOOFD-AGENT **M. J. C. HAM**, te **UTRECHT**, alsook de WALDWOL GEZONDHEIDS KLEEDINGSTUKKEN. Verder te 'SHAGE: **M. J. v. d. Schaft**, Dennenweg; **J. L. F. C. Snabillé**, Apoth., Buitenhof. (10058)

Ablasserdam, G. Maat Ez.  
Alphen a/d. Rijn, L. Varossicau.  
Benthuizen, C. Boumeester.  
Bodegraven, P. Versloot.  
Boskoop, J. Goudkade.  
Brielle, Wed. J. J. Gooris.  
Delft, H. van Ruijven.  
Dirksland, Jon. Gestel.  
Dordrecht, A. F. d. Landsheer. Wijnst.

Gorinchem, Adelaar en Co.  
Gouda, Wed. Bosman.  
Giessendam, J. J. Galjaard.  
Hazerswoude, Mej. Gaarkeuken.  
Hontenisse, C. Fassaert.  
Leyden, N. K. Swemer.  
Maassluis, P. Poortman.  
N. Tonge, J. van Blappoel.  
O. Tonge, P. van Wickast.

Oudewater, J. van (Lief)land.  
Roelofarendsveen, H. Naderman.  
Rotterdam, Wed. P. de Koster.  
Schoonhoven, Wed. Wolff & Zonen.  
Vianen, Mej. Hoogendoorn.  
Waarder, Wed. Bouthoorn.  
Woerden, Gebr. Pfenning.  
Woubrugge, A. de Wilde.

**En verdere Dépôts op de Gebruiks-aanwijzingen. Aanvraag om Dépôt: bij M. J. C. HAM, te UTRECHT.**

In december 1871 meldt het Dagblad van Zuidholland en 's-Gravenhage de beproefde waldwolwatten en dennennaaldenolie die o.a. bij Galjaard in Giessendam verkrijgbaar zijn. Het houdt niet op, zo lijkt het... Toch... eind december 1872 verhuist het gezin naar Haarlem, waar ze zich vestigen op Oudejaarsdag. Van beroep is Jan Jacobus weer kleermaker. Ruim tien jaar, tot 28 maart 1883, is hun verblijf in Haarlem, daarna vestigt de familie zich in Leiden.

## Te koop: antiek

In Haarlem bleef het echter niet bij de kleermakerij, maar heeft J.J. ook een antiekwinkel in porselein, getuige een advertentie in het Nieuw Haarlemsch Weekblad van 18 juni 1876.

Het Haarlemse adresboek van 1878 vermeldt J.J. Galjaard als koopman in de Kleine Houtstraat 63. Een advertentie in de Nieuwe Haarlemsche Courant van 2 juni 1878 bevestigt dat.

**Antiek Porselein.**

De ondergeteekende maakt zijnen geëerden begunstigers bekend, dat hij zijn winkel geopend heeft van **OUD PORSELEIN, AARDEWERK** enz. enz. Hij koopt ook tegen hooge prijzen alle soorten in.

**J. J. GALJAARD,**  
Kleine Houtstraat, 3e huis van de God. Oude Gracht, No. 852.

**Antiquiteiten.**

Prachtige gesneden Kasten diverse Antieke Porseleinen in alle Genres, daarbij een prachtig staand Horloge met Speelwerk, 'unique in zijn soort wordt vooral ter bezichtiging aanbevolen voor liefhebbers van Antiquiteiten, alsmede: Schilderijen, Platen, Boeken en verder alles wat tot het vak behoort.

**KLEINE HOUTSTRAAT 63.**  
**J. J. GALJAARD,**

Het Haarlemse adresboek van 1881 meldt dat de familie dan huist op de Lange Hofstraat 10. Jan Jacobus wordt dan als koopman geregistreerd.

In maart 1883 verhuist de familie dus naar Leiden en vestigt zich daar volgens het *Algemeen adresboek van de gemeente Leiden van De Breuk en Smits* op de Oude Vest 217. Van beroep is Jan Jacobus dan warmoezier: een tuinder die groente en / of fruit kweekt om te verkopen aan de stedelingen. Hij is hiermee beland in het beroep van zijn eigen vader, die tuinier te Hillegom was. Toch is dit voor Jan Jacobus niet het einde. Er ontvlamde in hem iets totaal anders: ...de begeerte om predikant te worden.

## Eerwaarde...

Dat is wat: De koopman die wordt dominee. Dat is trouwens een uitdrukking geworden in onze Nederlandse taal. De site van de Theologische Universiteit te Utrecht schrijft daarover: *'In Nederland staan de koopman en de dominee symbool voor de vaak botsende belangen van enerzijds het streven naar winst en welvaart en anderzijds het opkomen voor de moraal. Beide verlangen naar 'het goede leven' en dat kan spanning opleveren.'*

De dan eerwaarde heer Galjaard is druk met preken. Zo treffen we hem bijvoorbeeld aan in Den Helder in 1888. Het *'Vliegend blaadje: nieuws- en advertentie-bode voor Den Helder'* van 1 september 1888 meldt daarvan. Drie keer preken op twee opeenvolgende dagen lijkt me geen sinecure.

In september 1889 preekt de eerwaarde op beroep in Amersfoort. Blijkbaar heeft men er oren naar hem daar tot predikant te beroepen. Ook dat gaat met driemaal preken achter elkaar met een enkele dag ertussen. Zo wordt een ieder in de gelegenheid gesteld de beroepen kandidaat te horen preken. De Nieuwe Amersfoortsche Courant van 28 september 1889 schrijft ons daarover:

**Vrije Geref. Gemeente,**  
**HOOGSTRAAT.**

**Zondag 2 September 1888:**  
 voormiddags 10 en 's namiddags 5½ ure,  
**Maandag 3 Sept., 's avonds 7 uur,**  
**de Eerw. Heer J. J. GALJAARD,**  
 van Leiden.  
**Donderdag 6 Sept. 's avonds 7 uur:**  
**Ds. VERSTEEG.**  
 HET BESTUUR

**Plaatselijke berichten.**

— Zondag a s. op de gewone uren en  
 Woensdag 2 Oct. des avonds om zes uren  
 zal bij de Vrije Ger. Gem. gepredikt  
 worden door den beroepenen Herder en  
 Leeraar den Heer J. J. Galjaard van Lei-  
 den.

Daarvóór, op de zondagen 7 juli, 4, 11, 18 en  
 25 augustus, 22 en 29 september staat hij ook telkens  
 voor twee preekbeurten ingeroosterd om in Amers-  
 foort voor te gaan. Tussen deze laatste twee data is  
 hij blijkbaar pas beroepen door de kerkenraad van

die gemeente, bestaande uit twee ouderlingen en  
 drie diakenen. De eerste keer dat de eerwaarde heer  
 in Amersfoort vooring was op zondag 26 mei 1889.  
 Voor die tijd heeft men jaren diverse voorgangers uit  
 het hele land gehad om voor te gaan in de erediens-  
 ten. Wat die Vrije Gereformeerde Gemeente betreft  
 is het een gemeente die in 1874 ontstaan is uit de  
 Christelijk Gereformeerde Kerk van Amersfoort, nadat  
 er onenigheid was over het optreden van de plaatse-  
 lijke predikant. Daarop besluit een deel van de leden  
 zich aan de gemeente te onttrekken en een Vrije  
 Gereformeerde Gemeente te stichten. Het pand Muur-  
 huizen 202 te Amersfoort wordt daarbij als  
 kerk ingericht.

Op 12 november 1889 neemt de aanstaande predil-  
 kant en zijn familie hun intrek in Amersfoort in de  
 Nieuwestraat B 166, om als predikant van de Vrije  
 Gereformeerde Gemeente aldaar te gaan arbeiden.  
 Over zijn ambtsperiode is ons verder niet zoveel  
 bekend geworden. De Nieuwe Amersfoortsche  
 Courant van 22 augustus 1908 weet ons het overlij-  
 den van Jan Jacobus te melden op 68-jarige leeftijd,  
 na geruime tijd lijdend te zijn geweest. Vanaf 1905  
 lezen we dan, ook onder de vermelding bij de preek-  
 beurten, andere gastvoorgangers in de krant, zoals  
 de heer Boogaard uit Sliedrecht, of ook wel 'lezing  
 wegens ongesteldheid'.

Opnieuw is de Amerstfoortse Vrije Gereformeerde  
 Gemeente vacant.

Een koopman, een dominee: het zijn voorbijgangers...

272 Op heden den een en twintigsten Augustus negentien honderd en acht, zijn voor mij  
 Ambtenaar van den Burgerlijken Stand te AMERSFOORT, verschenen:  
Corneelius ter Beek van beroep ambtenaar  
 oud acht en twintig jaren en Germanus van Haren van  
 beroep stadsdijder oud vijftig jaren, wonende beiden alhier  
 welke mij hebben verklaard: dat op den twintigsten Augustus  
 dezes jaars, des voor middags ten vier ure, binnen deze gemeente is overleden:  
Jan Jacobus Galjaard, oud acht en zestig jaar, geboren te  
Heillegom, predikant, wonende alhier, echtgenoot van  
Wilhelmina Berkerselder, dochter van Jan Galjaard  
en Alida van Waveren, beiden overleden.  
 Waarvan akte, welke overeenkomstig de wet is voorgelezen.  
E. ter Beek  
A. de Haan P. J. van der Vliet

## ZUID-AFRIKAANSE MELKTERT

Begin november was ik in Zuid-Afrika en ik kreeg verschillende keren melktert bij de koffie of als nagerecht. Melktert is één van de nationale recepten van Zuid-Afrika.

Het is een traditionele taart en wordt al gemaakt sinds de eerste Nederlandse kolonialisten zich in de 17<sup>e</sup> eeuw vestigden op de Kaap. De recepten zijn er in vele variaties en het zijn dikwijls familieerfstukken. Melktert is echt een recept van onze voorouders. Niet moeilijk om te maken en heerlijk van smaak.

### Ingrediëntenlijst

#### Voor het deeg

175 gr bloem  
60 gr poedersuiker  
snuf zout  
90 gr boter, koud en in blokjes  
1 eidooier, koud  
1-2 el water, koud

#### Voor de vulling

750 ml melk  
50 gr boter  
1-1½ tl vanille-extract  
140 gr suiker  
25 gr maïzena  
20 gr bloem  
2 eieren

#### Verder nodig

Boter, om in te vetten; bloem voor het werkblad; blindbakvulling, bijv. gedroogde of keramische bonen; kaneelpoeder om te bestuiven.

### De melktert maken

*In dit melktertrecept wordt de romige vulling niet meegebakken, maar alleen de taartbodem wordt gebakken in de oven. Houd er wel rekening mee dat de taart met vulling nog een paar uur moet opstijven voordat hij geserveerd kan worden*

### Taartbodem maken

Doe de bloem, poedersuiker en het zout in een kom. Snijd de koude boter in kleine blokjes en doe deze erbij. Wrijf alles met je vingertoppen tot een kruimelig geheel, het lijkt nu op grof broodkruim. Voeg de eidooier en het koude water toe en kneed alles kort en snel tot een deeg. Verpak het deeg in plasticfolie en laat het minimaal 1 uur rusten in de koelkast.

### Bodem bakken

Verwarm de oven voor op 180 °C en vet een ronde vorm met een doorsnede van zo'n 24 cm in met boter. Kneed het deeg nog kort door en rol het vervolgens op een licht bebloemd werkblad uit tot een dikte van 3-4 mm. Bekleed de vorm met het deeg en de rand tot ongeveer 4 cm hoogte. Prik het deeg op de bodem meerdere malen in met een vork. Verkreukel een stuk bakpapier, leg dit op het deeg en verdeel daar de blindbakvulling naar keuze over. Bak het deeg 15 minuten, verwijder het bakpapier en de blindbakvulling. Bak de bodem nog 10-20 minuten, tot deze goudbruin is, en laat 'm afkoelen in de vorm.

### Vulling maken zonder oven

Doe de melk, boter en het vanille-extract in een kom en breng dit aan de kook. Meng de suiker met de maïzena en bloem in een kom. Meng hier met een garde de eieren door. Giet de helft van de kokende melk bij het eimengsel en roer alles door. Schenk dit in de pan bij de rest van de melk en breng alles onder voortdurend roeren aan de kook.

### Melktert laten opstijven

Laat het mengsel al roerend op laag vuur 3-5 minuten doorkoken. Schenk het vervolgens in de taartbodem, strijk de room glad. Laat de taart minimaal 4 uur opstijven in de koelkast en bestrooi tot slot de taart, met behulp van een theezeeffje, met kaneel.

Eet smakelijk!

*Alie van Lopik-de Jong*



# Schenkeningen

**Mevrouw Kroon**, van Asperenstraat 6, bracht vier fotoboeken die zij gekregen had van haar schoonmoeder. Vier dikke boeken en zeer verzorgd.

## Fotoboek Watersnood

**Aria Nomen** bracht een fotoboek met bijzondere en wellicht nog unieke foto's van de Watersnood.



## KERSTGROEPEN

UIT ALLE WERELDDELEN

30 november 2024 t/m 18 januari 2025



MUSEUM DE KOPEREN KNOP  
het cultureel en historisch  
centrum in de alblasserwaard



# Boekennieuws

*Alie van Lopik-de Jong*

Anne Marie Hoekstra-van Westen (56) is geen onbekende voor velen van ons. Zij is geboren in Boven-Hardinxveld. Haar vader, Wim van Westen, was jarenlang bestuurslid van de Historische Vereniging. Anne Marie zat als kleuter bij mij in de klas op de christelijke kleuterschool 't *Kleine Begin* in Boven-Hardinxveld en haar zus Debora zat in het andere klasje. Anne Marie Hoekstra is kinderboekenschrijfster en schrijfster van jeugdromans. Met haar bedrijf Het Verhalenbureau legt zij levensverhalen vast voor verschillende opdrachtgevers. Ze is journaliste, o.a. voor *Het Kontakt* en ze woont in de Alblasserwaard.

Haar laatste boek heet *Complotzus*.

Het boek ben ik nog aan het lezen, dus ik schrijf hier geen recensie maar een paar alinea's uit een artikel over het boek in het AD van 2 november 2024.

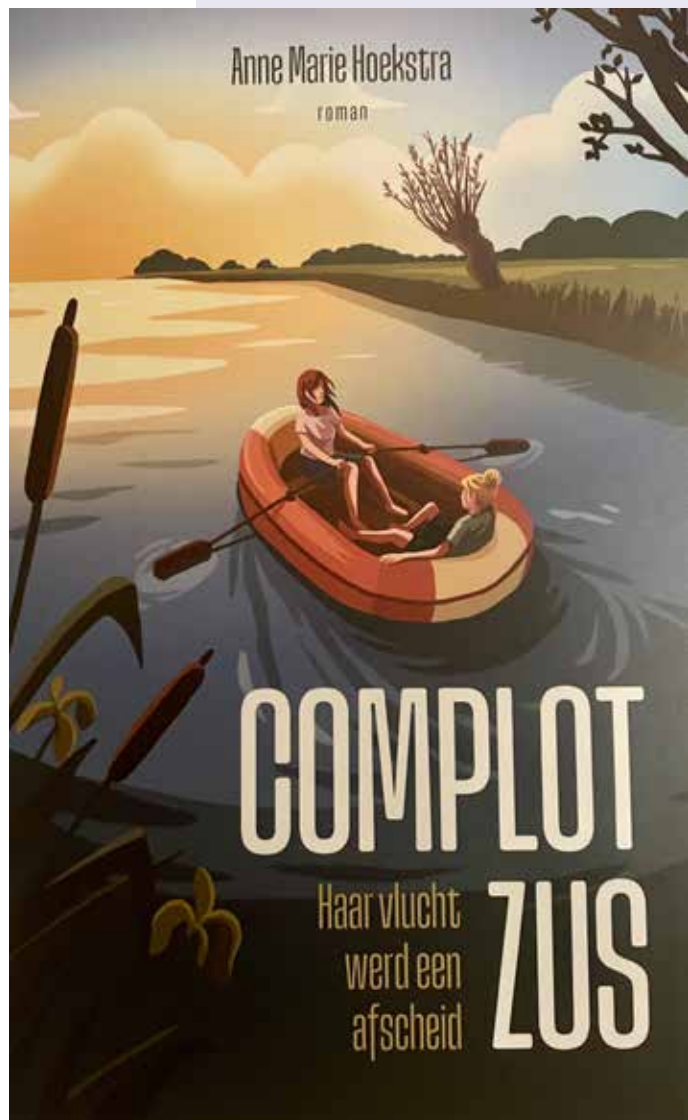
Anne Marie zag haar zus Debora tijdens de coronapandemie langzaam veranderen in een complotdenker. Ze besloot zelfs het land uit te vluchten, maar zover kwam het niet. Ze overleed in 2021.

Debora was heel creatief en kon mooi schilderen, maar ze was ook kwetsbaar. Zij vond het moeilijk om aan haar eigen overtuigingen vast te houden. Ze was makkelijk te beïnvloeden.

Debora raakte tijdens de pandemie in de ban van complottheorieën. Ze had steeds meer het idee dat een elite corona misbruikte om de bevolking in een bepaald gareel te krijgen. Om kort te gaan, Debora maakt plannen om weg te gaan uit Nederland en staat op een dag klaar om naar Portugal te verhuizen. Maar zover kwam het niet.

De personages in het boek zijn fictief.

**Complotzus. Uitgeverij Gideon € 22,50**



# Publicaties

De Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam werd in 1978 opgericht met het doel de belangstelling voor en de kennis van de plaatselijke geschiedenis te bevorderen. De vereniging realiseert dit door het geven van lezingen en het uitgeven van boeken en publicaties. Jaarlijks geven we een boekje uit over een onderwerp uit de plaatselijke historie. Tweemaal per jaar verschijnt een mededelingenblad met interessante artikelen over de dorpsgeschiedenis. Anno 2024 telt de vereniging ruim 750 leden.

## In deze Reeks verschenen de volgende publicaties:

1. Buitendams 4 (1778-1978)
2. Molens van Hardinxveld-Giessendam
3. De Eendenbout : verslag van een opgraving in een Giessendamse woonheuvel.
4. Het stoomgemaal te Hardinxveld-Giessendam
5. Makelaars in Hardinxveld-Giessendam
6. Buitendams 118 : de geschiedenis van een Giessendamse boerderij
7. 700 jaar Dam
8. Parlevinkers in Hardinxveld-Giessendam
9. Rondom de Giessen : de krant van Floor de Ruiter
10. Swets tabak en daar blijf ik bij : advertenties uit de Rondom de Giessen
11. Hardinxveld en Giessendam in de Franse tijd
12. Café Schalk : herberg, verenigingsgebouw, sportschool
13. 100 jaar boemelen
14. Hardinxveld en Giessendam tijdens de hongervinter
15. De hennepeteelt
16. Het kleine monument in Hardinxveld en Giessendam
17. Dijken en doorbraken in Hardinxveld-Giessendam
18. Aan d'n dijk : over het leven rondom de dijk
19. Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam
20. Ievers tussen Kaai en Kloeve : dl. 1.
21. Aart van Bennekum : kunstenaar
22. Herinneringen aan oorlogstijd
23. 100 jaar Nederlandse Protestantenvbond Hardinxveld-Giessendam
24. Ievers tussen Koai en Kloeve : dl. 2
25. Uit de pen van tante: bloemlezing uit Rondom de Giessen
26. De watersnood van 1953
27. Schuttevaer en Binnenvaart
28. De crisisjaren in Hardinxveld en Giessendam
29. Vrouwenrecht en liberalisme aan de Merwedijk
30. De 50<sup>ste</sup> mei
31. De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld
32. C. Baardman : de schrijver en zijn werk
33. Het Langeveer
34. De Indiëgangsters
35. 1899-1999 : nieuws van honderd jaar geleden
36. De Peulenstraat in 1950
37. Groeten uit Giessendam
38. De historie van het pand Buitendams 4
39. Nievers was den dijk echt recht
40. Groeten uit Boven-Hardinxveld
41. Kleine zaken van een kleine kerk : Gereformeerden in Boven-Hardinxveld
42. Groeten uit Beneden-Hardinxveld

43. 150 jaar openbaar onderwijs in Hardinxveld-Giessendam
44. Merwedegijzelaars : slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944
- 44A Merwedegijzelaars : slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944 (herziene uitgave)
45. Marius Donk : leven en werk van een gedreven architect
46. Winkels op de buurt
47. 75 jaar vrijheid langs Merwede en Giessen : teksten uit het weekblad Rondom de Giessen, 15 juni tot 7 september, 1945.
48. De voedseltochten van dominee Van der Poel. 1944-1945 - realiteit en mythe - een reconstructie, 2021
49. Met mevrouw Kroon, 2022
50. De Werf Merwede Stichting : de geschiedenis van een verenigingsgebouw 1952-1996, 2024
51. Kraanwater: de geschiedenis van de drinkwaterleiding in de dorpen Giessendam en Hardinxveld

## Lijst met speciale uitgaven:

Naast de genummerde uitgaven in de Historische Reeks zijn een aantal speciale uitgaven verschenen:

- Het verleden, nu: een fotoboekje met oude en nieuwe foto's van dezelfde plaatsen
- Hardinxveld en Giessendam: van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeenten
- Buitendams huis-ter-om-op
- Hardinxveld en de riviervisserij
- Herberg De Zwaan: een historisch en archeologisch onderzoek
- Een wandeling door Binnendams
- Pentekeningen van de Tiendwegsemolen en de Huibjesbrug
- Diverse mapjes met reproducties van oude ansichtkaarten
- Dr. Aris Graftdijk: fotografie : beelden van hardinxveld en gessendam omstreeks 1900
- Het verhaal van de dijk
- Onder ons gezeed: verzameling van steeds minder voorkomende woorden in het dorpsdialect
- Hoeke doeme?: anderand klaaigoed uit de taoltuin van Giessendam en Beneeje-Harfeld
- Hardinxveld-Giessendam in de jaren '50: het collectief geheugen in zwart-wit
- Gekleed in de waard
- Broodnodig: 100 jaar bakkers van Hardinxveld-Giessendam en Giessen-Oudekerk
- Van burenplicht tot onderneming: begraven in Hardinxveld en Giessendam
- Dorpsinventarisatie, een uitgave van Stichting Dorpsbehoud.

Het Historisch Informatie Centrum van de vereniging is gevestigd in het pand Peulenstraat 243 en is geopend op zaterdagmorgen van 10.00-12.00 uur. De vereniging beschikt over een eigen website [www.hv-hardinxveld-giessendam.nl](http://www.hv-hardinxveld-giessendam.nl). Voor meer informatie: [info@hv-hardinxveld-giessendam.nl](mailto:info@hv-hardinxveld-giessendam.nl)



*Het bestuur wenst u  
goede feestdagen  
en een gezond 2025*

